

FINANSDEPARTEMENTET

Egenföretagande och manna från himlen

Rapport till

ESO

Expertgruppen för studier
i offentlig ekonomi

Ds 1997:71

REGERINGSKANSLIET
Finansdepartementet

Egenföretagande och manna från himlen

Rapport till expertgruppen för
studier i offentlig ekonomi

Av Thomas Lindh
och Henry Ohlsson

Ds 1997:71

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.
- En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Regeringskansliets förvaltningsavdelning
Distributionscentralen
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 10 10
Telefon: 08-405 10 25

Tryckt av
REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1997

ISBN 91-38-20749-4
ISSN 0284-6012

Förord

I den allmänna debatten framhålls ofta egenföretagandet som en viktig faktor för att skapa tillväxt och minska arbetslösheten och det anses som angeläget att skapa förutsättningar för fler människor att starta egna företag. Det saknas dock kunskap om vilka mekanismer som påverkar individers beslut att bli egna företagare, och således information om vilka åtgärder som kan förväntas ge effekt på möjligheterna att starta nya företag. I syfte att förbättra kunskapsläget inom detta område har ESO låtit utföra en litteratursammanställning av det internationella och svenska forskningsläget om vilka faktorer som påverkar beslutet att bli egenföretagare. Författarna Thomas Lindh (Institutet för bostadsforskning, Uppsala universitet) och Henry Ohlsson (Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet) är nationalekonomer och genomgången koncentreras på nationalekonomisk forskning om effekten av tillgång på startkapital på möjligheterna att starta ett företag. Men även andra orsaker till huruvida en individ beslutar sig för bli egenföretagare eller inte diskuteras i rapporten utifrån existerande empirisk forskning.

Författarna ger i rapporten även en bild av vilka som blir och förblir egenföretagare, de visar på svårigheterna att mäta och jämföra andelen egenföretagare i olika länder och diskuterar hur sammansatt gruppen med egna företagare egentligen är. Avslutningsvis resonerar de om olika möjligheter att stödja egenföretagandet och ställer frågan om det ens är önskvärt med ett sådant stöd. Slutsatsen som kan dras av genomgången av den empiriska forskningen är att stöd som syftar till att öka egenföretagarnas inkomster är kostsamma och har endast mycket små effekter på nyrekryteringen, även om välfärden höjs för dem som redan är företagare.

I stället är slutsatsen att om man vill få fler individer att bli egna företagare bör man ge fler möjligheten att få fram startkapital. Detta kan ske på ett flertal sätt. Stimulering till ökat sparande, möjlighet att disponera sitt offentliga sparande eller en mer ojämlig förmögenhetsfördelning skulle leda till att fler själva kunde uppbringa startkapitalet. Samtliga dessa åtgärder är dock oerhört genomgripande och kräver en bredare samhällsekonomisk och fördelningspolitisk analys än endast en önskan att skapa förutsättningar för fler egenföretagare. Författarna menar i stället att olika former för offentligt återförsäkrande av risker är mer träffsäkra. De noterar dock att det finns fundamentala problem med kontroll och drivkrafter om individen själv inte bär några risker. Kanske vore den bästa modellen att helt enkelt lotta ut tillräckligt stora klumpsummor bland de delar av befolkningen som kan tänkas vara potentiella företagare?

Som vanligt i ESO-publikationer står författarna själva för analys och slutsatser.

Stockholm den 14 november 1997

Anna Hedborg
Ordförande för ESO

Innehåll

1	Sammanfattning	5
2	Inledning	11
3	Egenföretagandets utveckling i OECD-länderna.....	17
3.1	Vad är egenföretagande?	17
3.2	Egenföretagandets utvecklingstrender.....	20
3.3	Vilka är egenföretagare?.....	22
3.4	In- och utflöden av egenföretagare	23
3.5	Arbetsmarknadsfaktorer	24
4	Bestämningsfaktorer.....	27
4.1	Företagsorienterade förklaringar	27
4.2	Personorienterade förklaringar	31
4.3	Sammanfattning och diskussion	34
5	Översikt av nationalekonomiska forskningsresultat	37
5.1	Vår egen forskning	38
5.2	Mikroekonomiska studier	41
5.2.1	Ett exempel: Evans och Leighton (1989).....	41
5.2.2	Empiriska studier inriktade på frågan om likvidi- tetsransonering	44
5.2.3	Familjebakgrundens betydelse.....	46
5.2.4	Humankapital som substitut för eget kapital.....	48
5.2.5	Inkomstskillnader.....	49

5.3	Makroekonomiska studier.....	51
5.4	Sammanfattning av de empiriska studiernas resultat.....	55
6	Kan och bör egenföretagande understödjas?	59
6.1	Sammanfattande slutsats.....	62
	Referenser	65
	Self-employment and Manna from Heaven – A Summary.....	71
	Bilagor	77
	Tabell 1: Några olika sätt att redovisa företagandelen av sysselsättningen	77
	Tabell 2: Översikt över empiriska studier av egenföretagande.....	78
	Figur 1: Egenföretagarandel av civil sysselsättning utanför jordbruket 1990.....	80
	Figur 2: Andel män av egenföretagare utanför jordbruket 1990	81
	Figur 3: Egenföretagarandel av civil sysselsättning utanför jordbruk i olika åldersgrupper 1990.....	82
	Förteckning över ESO:s tidigare publicerade rapporter.....	83

1 Sammanfattning

Varför startar man eget? Och vad är det som gör att man väljer att fortsätta som egenföretagare? Vår rapport har två syften. Det första är att redovisa fakta om egenföretagandets betydelse i OECD-länderna. Det andra syftet är att ge en översikt av den nationalekonomiska forskningens resultat på området.

Under perioden 1950–1980 minskade andelen egenföretagare bland de sysselsatta i OECD-länderna. Detta sammanföll med att städerna växte och storskaliga industrier växte fram.

Sedan 1980-talet har andelen egenföretagare börjat öka i de flesta OECD-länderna. Ökningen beror bl.a. på att den ekonomiska strukturens tyngdpunkt skiftar från industriproduktion till produktion av tjänster.

Vår översikt koncentrerar sig på de ekonomiska faktorer som är viktiga för den enskildes val att starta eget. Frågor om ekonomins struktur, som t.ex. utrymmet för små företag i ekonomin, tar vi endast upp som bakgrundsinformation.

Den internationella nationalekonomiska forskningen om vad som gör att människor väljer att bli och att förbli egna företagare har länge varit försummad. Det har dock skett ett uppsving under senare år.

Samtidigt har också det politiska intresset för egenföretagarna ökat. Deras entreprenörsförmåga anses vara betydelsefull för att främja tillväxt och sysselsättning.

Den svenska nationalekonomiska forskningen om egenföretagande är fortfarande mycket begränsad. Det är därför angeläget att göra de internationella forskningsrönen tillgängliga för en bredare publik.

Egenföretagare och entreprenörer

En egenföretagare är en person som är sysselsatt men inte anställd. Bland egenföretagare kan vi finna såväl obetalda medhjälpare i familjeföretaget som direktörer för större familjeföretag. Den lokala pizzabagaren och barnvakten, liksom högt betalda managementkonsulter och framgångsrika forskare, kan också vara egenföretagare. De är alla i någon mening entreprenörer, men deras bidrag till produktionen skiljer sig åt i många avseenden.

Ibland hör man åsikten att fler egenföretagare alltid är bättre. Detta stämmer inte. Länder som inte har nått så långt i den ekonomiska utvecklingen har ofta många egenföretagare. Turkiet och Grekland har exempelvis de högsta andelarna av egenföretagare bland OECD-länderna. Många av dessa företagare sysslar med småskalig och relativt ineffektiv produktion.

Att starta eget kan ibland vara en utväg för dem som inte kan, vill eller har möjlighet att arbeta som anställda. Det finns dynamiska, självständiga, initiativrika och kreativa entreprenörer som väljer att bli egenföretagare. Men det finns också personer som blir egenföretagare för att de inte kan få en anställning. Tidigare anställda som blivit egenföretagare har som anställda ofta haft relativt låga löner. Inkomstspridningen bland egenföretagare är också större än bland anställda.

Samtidigt kan många som vill bli egenföretagare inte förverkliga sin ambitioner eftersom de inte kan mobilisera den egna kapitalinsats och det riskkapital som krävs. Om inte denna tröskel fanns skulle fler kunna starta eget. Lotterivinster och gåvor ger därför individer en chans att bli egenföretagare som de annars inte skulle ha fått.

Däremot är det inte säkert att antalet egenföretagare verkligen skulle bli högre om det inte fanns en tröskel. Om tröskeln utestänger dem som är olämpliga som egenföretagare, skulle endast omsättningen på egenföretagare öka om tröskeln försvann.

Egenföretagandets bestämningsfaktorer

Forskningen visar att beslutet att starta eget till stor del har att göra med psykologiska och sociala faktorer. Dessutom kan möjligheterna till högre inkomster spela en viss roll.

Egenföretagare är i högre grad än andra övertygade om sin förmåga att styra sina egna liv. De är också mindre rädda att ta risker. Många har nära släktingar som är egenföretagare. De tillhör också ofta sociala och etniska grupper som är mindre välintegrerade i samhället, t.ex. invandrare.

Möjligheterna till högre inkomster innebär att de som startar eget har högre inkomst som egenföretagare än vad en person med samma bakgrund och egenskaper hypotetiskt skulle ha haft som anställd. Men det är fullt möjligt att anställda i allmänhet skulle kunna ha haft högre inkomst som egenföretagare än de personer som faktiskt är egenföretagare. Många studier finner att så är fallet.

Hur stor den uppskattade personliga inkomstökningen av egenföretagande är beror på vilka bakgrundsfaktorer och egenskaper man tar hänsyn till. Ofta är de skattade inkomstökningarna små. Psykologiska och sociala faktorer är mycket mer betydelsefulla. Det verkar vara så att en stor del av den personliga nyttan av att vara sin egen inte har med pengar att göra. Medianinkomsten för egenföretagare är också lägre än för anställda i de flesta länder.

Man kan dock utifrån de studier som vi har granskat inte säga bestämt om egenföretagare har det bättre än anställda. De fördelar som inte har med pengar att göra är svåra att mäta.

Det går inte heller att dra klara slutsatser om skatternas inverkan. Vissa resultat tyder emellertid på att höga marginalsatser tenderar att öka egenföretagandet. Orsaken kan vara att egenföretagande ger möjlighet att sänka skatten på egna arbetsinkomster. Detta står inte i motsättning till att högre marginalsatser skulle kunna minska benägenheten att anställa arbetskraft i det egna företaget. Tendensen att andelen ensamföretagare i OECD ökar kan vara en indikation på detta.

En del makroekonomiska studier finner ett positivt samband mellan arbetslöshet och andelen egenföretagare. Det är dock inte

klart om detta helt enkelt beror på att antalet anställda minskar snabbare än antalet egenföretagare i konjunkturnedgångar.

I studier på regional och individuell nivå finner man i regel ett negativt samband mellan arbetslöshet och andelen egenföretagare. Det lokala efterfrågeläget verkar vara viktigare för egenföretagandets utveckling än de arbetslösas högre sannolikhet att bli egenföretagare.

Likviditetsransonering

Om man har en egen förmögenhet är det mer sannolikt att man beslutar sig för att bli egenföretagare. Detta antyder att egenföretagare inte kan låna upp eget kapital och attrahera riskkapital i den utsträckning de skulle behöva. I den nationalekonomiska litteraturen brukar man då tala om likviditetsransonering. Om de inte kan använda egna tillgångar direkt eller som säkerhet har de inte möjlighet att starta eget. Denna tolkning stöds starkt av att de som har fått arv och lotterivinster, som inte gärna kan bero på individens lämplighet som egenföretagare, också är egenföretagare i betydligt högre utsträckning än andra. Det är således möjligt, men knappast effektivt, att öka företagandet genom att slumpvis dela ut större summor pengar till likviditetsransonerade personer.

Är det då ett samhällsekonomiskt problem att vissa, i avsaknad av egna tillgångar, hindras från att starta eget trots att de skulle göra en mer produktiv insats som egenföretagare?

Likviditetsransoneringen har sin grund i ett informationsproblem. Det är svårt för en långivare eller investerare att bedöma riskerna med ett visst projekt. Ett viktigt skäl till detta är att projektets framgång i hög grad är beroende av egenföretagarens personliga egenskaper och engagemang. Det är också svårt att i efterhand kontrollera om denne uppfyller sina åtaganden, eller helt enkelt använder lån och riskkapital för att under en tid finansiera ett lättjefyllt liv eller ett omfattande reseprogram för att därefter göra konkurs.

Den nuvarande forskningen kan inte avgöra om långivare och investerare gör en effektiv avvägning då extern finansiering

kopplas till egna tillgångar av olika slag. Det är möjligt att den offentliga sektorn kan ha vissa fördelar, jämfört med privata aktörer, i den mån den mer effektivt kan samla in mer information om de tekniska förutsättningarna för olika projekt och om enskilda personers kreditvärdighet. Om det vore möjligt att i högre utsträckning fördela riskerna, t.ex. genom att återförsäkra krediter till egenföretagare, skulle marknaden också kunna effektiviseras.

Mot detta talar att handläggningen av återförsäkringen under en offentlig huvudman lätt kan bli mindre effektiv än hos privata svarigheter eftersom offentliga tjänstemän i allmänhet inte har ett lika direkt personligt ansvar för sina beslut.

Hushållens förmögenheter är mycket ojämnt fördelade. Detta gör att många är avskurna från möjligheten att starta eget. Låt oss föreställa oss att personer utan egen förmögenhet har lika stor sannolikhet att lyckas som egenföretagare som personer med egna tillgångar eller familjetillgångar. I så fall skulle många kunna förbättra sin situation, och samtidigt ekonomins funktion, om den tröskel som likviditetsransoneringen orsakar vore lägre.

2 Inledning

Denna rapport ger en översikt av den nationalekonomiska forskningen kring individens beslut att bli och förbli egenföretagare. Något förenklat skulle man kunna säga att vi diskuterar utbudet av egenföretagare snarare än efterfrågan på denna typ av arbetskraft. Med andra ord behandlar vi de faktorer som ligger bakom individernas beslut att bli och förbli egenföretagare. Däremot behandlar vi inte hur stort utrymme det finns för egenföretagare i näringslivet.

I praktiken kan dessa två aspekter naturligtvis vara svåra att särskilja. Den faktiska utvecklingen av egenföretagandet reflekterar såväl utbuds- som efterfrågefaktorer. Redan från början är det viktigt att göra klart att vårt ämne inte är vare sig småföretagandets villkor eller entreprenörskapets ekonomiska roll. Det finns naturligtvis ett samband, men en diskussion om dessa frågor kräver ett mer övergripande samhällsekonomiskt perspektiv.

Vi har valt att göra denna avgränsning, inte bara för att vår egen forskning har haft denna inriktning, utan också för att detta individperspektiv framhäver aspekter av egenföretagande som ofta negligeras i den allmänna debatten.

I vår egen forskning har vi valt att fokusera på likviditetsransonering¹, dvs. svårigheter att finansiera egenföretagande, som ett avgörande ekonomiskt hinder framförallt för att bli egenföreta-

---

¹ I den litteratur vi främst bygger på har termen likviditetsransonering en tämligen vid innebörd, som omfattar flera aspekter av företagets kapitalförsörjning. Jämförelsenormen är perfekta kapitalmarknader som kan diversifiera bort all risk. I ett sådant idealtillstånd skall egna tillgångar inte behöva påverka beslutet om att bli eller förbli egenföretagare. Likviditetsransonering betyder därför ransonering relativt ett idealtillstånd.

gare. I denna rapport kommer vi emellertid också att beröra och diskutera andra bestämningsfaktorer med stöd i den internationella nationalekonomiska forskningen. Vår betoning av likviditetsrestriktionerna reflekterar ett omfattande empiriskt stöd i denna forskning. Det är också en av de centrala mekanismerna för den samhällsekonomiska bedömningen av hur och varför egenföretagande bör understödjas eller inte understödjas.

Motiv och bakgrund

De senaste åren har intresset för egenföretagande ökat. Egenföretagarens entreprenörskap anses allmänt vara centralt för ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning. Den nationalekonomiska forskningen på detta område har dock varit relativt outvecklad. Detta gäller såväl teori som empiri. Under senare år har emellertid en rad artiklar som behandlar egenföretagandets bestämningsfaktorer publicerats i internationella nationalekonomiska tidskrifter. Svensk nationalekonomisk forskning kring detta släpar emellertid efter. Den har, i kontrast till exempelvis forskningen kring lönebildning och arbetsmarknadsåtgärder, inte avsatt några större spår i den internationella forskningslitteraturen. Detta gäller särskilt studier av likviditetsrestriktioner. Svensk forskning har huvudsakligen berört problemen från företagsperspektiv och de innovativa entreprenörernas speciella situation ur ett regionalt eller industripolitiskt perspektiv snarare än utifrån egenföretagaren själv.

Den internationella empiriska forskningen, som i huvudsak härrör från engelskspråkiga länder, pekar starkt på att den viktigaste ekonomiska bestämningsfaktorn för egenföretagande är finansieringsmöjligheterna snarare än de framtida inkomsterna. Svårigheterna att erhålla tillräckliga krediter, riskkapital och eget kapital framhålls också ofta i enkätundersökningar bland egenföretagare. I allmänhet kräver finansierare någon form av säkerhet för det riskkapital, de krediter och lån som de flesta egenföretagare behöver för att kunna påbörja och driva sin verksamhet. Speciellt yngre personer saknar ofta egna tillgångar som, antingen direkt eller i

form av säkerhet för lån, kan användas för den nödvändiga insatsen av eget kapital.

Med en litet vidare tolkning av kapitalbegreppet gäller det samma för det sociala kapital, i form av kontakter och social bakgrund, som utgör en viktig förutsättning för att få tillgång till externt riskkapital. Även humankapital i form av kunskap om och erfarenhet av egenföretagande är viktigt för att få tillgång till de nödvändiga kapitalresurserna. På grund av att relativt få av de som vill bli egenföretagare kan erbjuda sådana säkerheter, snedvrids konkurrensförhållandet mellan egenföretagare och anställda. Vi får färre egenföretagare och egenföretagare med mindre än optimala kapitalinsatser, jämfört med en situation utan likviditetsransonering. Den andra sidan av en sådan kapitalbarriär är att de som ändå lyckats bli egenföretagare kan tillgodogöra sig en knapphetsränta, dvs. en avkastning utöver vad de skulle ha erhållit på en samhälls-ekonomiskt effektiv marknad. Denna avkastning behöver inte bestå i en direkt mätbar inkomst. Tvärtom talar mycket för att den ofta tar formen av en högre grad av arbetstillfredsställelse.

Det är viktigt att observera att detta ur nationalekonomisk effektivitetssynpunkt inte nödvändigtvis behöver vara ett problem som bör åtgärdas genom samhällsinsgripanden. Orsaken till likviditetsransonering härrör nämligen ur ett informationsproblem. Kreditgivare och investerare har inte möjlighet att med tillräcklig säkerhet bedöma konkursriskerna vid kreditgivning till egenföretagare och löser detta genom att begära någon form av säkerhet. Den risk som uppstår genom att man inte kan bedöma om en affärsidé är en lönsam verksamhet för en given individ kan (mot en kostnad) i princip hanteras genom att långivaren ger många lån och därigenom kan låta olika risker ta ut varandra eller genom att återförsäkra riskerna. Det enda samhällsekonomiska problemet är därvidlag hur man lämpligen organiserar detta. Men det uppstår också risker för att individens motivation att göra de extra insatser av tid och ansträngning som ofta är avgörande, försvagas i den utsträckning han inte själv behöver bära hela risken. Följden kan bli att ett alltför generöst kreditgivningssystem åt egenföretagare drastiskt uttryckt kan komma att fungera som ett bidrag till indivi-

der som står utanför andra socialförsäkringar och/eller föredrar detta system.

Ur samhällets synpunkt kan därför den bästa lösningen vara att låta privata marknader lösa problemet genom banker, riskkapitalbolag och aktiemarknader. Eftersom privata marknader inte tar hänsyn till vissa externa effekter av egenföretagande som kan vara gynnsamma ur samhällsynpunkt, t.ex. sysselsättningsskapande effekter eller en ökad innovationstakt, är det troligaste dock att någon kompromiss är den mest effektiva lösningen. Idag vet vi emellertid mycket litet om den faktiska ekonomiska effektiviteten i egenföretagarstöd av olika slag, eller ens hur skattereglerna påverkar denna avvägning². Det är också oklart hur många som avhålls från att bli egna företagare på grund av brist på startkapital. Vi vet emellertid att problemet finns och är viktigt för en stor del av befolkningen.

Syfte och uppläggning

Det saknas en översikt av internationellt accepterade forskningsresultat som berör likviditetsransonering i bred mening och egenföretagande. På grund av den mångfald frågeställningar som ett alltför brett perspektiv skulle ge upphov till fokuserar vi litteraturöversikten tämligen snävt till just frågan om likviditetsransonering. För att sätta in denna fråga i sitt sammanhang är det dock nödvändigt att först kortfattat beskriva vad som är känt om egenföretagandets utveckling över tiden och mellan länder inom OECD-området. Detta gör vi i det första avsnittet.

I det följande avsnittet beskriver vi mer allmänt egenföretagandets bestämningsfaktorer för att klargöra varför just finansieringsproblemet är av speciell vikt. I det tredje avsnittet går vi i detalj

---

² Många hävdar att industristrukturen snedvridits av skatteregler som gynnat storföretag på småföretagens bekostnad (se t.ex. Davis och Henrekson, 1997).

igenom ett antal empiriska studier med relevans för frågan om likviditetsransonering av egenföretagarna. Slutligen sammanfattar vi och diskuterar forskningsresultatens implikationer för en effektiv näringspolitik.

3 Egenföretagandets utveckling i OECD-länderna

I detta avsnitt sammanfattar vi egenföretagandets utveckling i de viktigaste industriländerna för att få perspektiv på den svenska utvecklingen. I den allmänna debatten jämförs statistik från olika länder ofta okritiskt utan att hänsyn tas till skillnader i definitionen av egenföretagande. Vi inleder därför med att i detalj diskutera vad som menas med egenföretagande i de officiella källorna och hur detta skiljer sig åt mellan olika länder. Därefter karakteriserar vi kort utvecklingstrenderna i egenföretagandet i OECD under de senare decennierna. Speciellt markant är att den tidigare nedåtgående trenden i egenföretagande förefaller ha vänt uppåt i de flesta länderna. Vi sammanfattar kort vad som är känt om hur egenföretagare skiljer sig från den övriga befolkningen samt diskuterar statistiken över de höga bruttoflödena in och ut ur gruppen. Slutligen diskuteras en del tänkbara förklaringar till vändningen i utvecklingstrenden. Det här avsnittet bygger till stora delar på material ur OECD (1992).

3.1 Vad är egenföretagande?

Egenföretagare, så som de vanligen definieras i statistiken, är de förvärvsarbetande som inte erhåller löneersättning för sitt arbete. Detta är närmast en skatteteknisk definition som i praktiken oftast blir en restterm där sysselsatta personer som skattetekniskt inte räknas som anställda kommer att räknas som egenföretagare. I den allmänna debatten jämförs begreppet ofta med kreativa entreprenörer som driver den ekonomiska utvecklingen framåt. Det är där-

för viktigt att först och främst göra klart vad som egentligen ingår i definitionen och vad som inte ingår.

I regel är statistiken baserad på hushållsintervjuer, där en intervjuare helt enkelt har frågat urvalspersonerna vilken sysselsättningsstatus de har. Därvid har naturligtvis intervjuarens instruktioner stor betydelse för svaret, särskilt i oklara fall. Ibland kompletteras intervjumaterialet med registeruppgifter från taxeringar och andra offentliga register. Då någon utfört både lönearbete och arbete för egen eller familjens räkning, försöker man avgöra vad som är den huvudsakliga sysselsättningen (oftast definierat som mer än 50 procent av arbetstiden). De som inte arbetat under undersökningsperioden klassificeras som egenföretagare i de fall de har ett eget företag.

Egenföretagare delas ofta upp i fyra grupper: 1. Företagare som har anställda, 2. Ensamföretagare, 3. Medlemmar i producentkooperativ, 4. Obetalda familjemedhjälpare, förutom inom jordbruket. De två senare kategorierna har ingen större betydelse.

Det finns ett antal gränsfall där statistikinsamlarna i olika länder använder skilda kriterier. Det viktigaste fallet ur ekonomisk synpunkt är de chefer för aktiebolag som antingen äger hela aktiestocken eller kontrollerar majoriteten av aktierna. Det är troligt att vi i denna grupp har en mycket stor andel av de entreprenörer som verkligen spelar en roll för tillväxt och sysselsättning, även om det är svårt att fastställa detta exakt. I taxeringsstatistik redovisas dessa av naturliga skäl som löntagare. I annan statistik redovisas de i vissa länder som egenföretagare. Enligt internationella konventioner för nationalräkenskaperna ska denna grupp alltid redovisas som anställda. I hushållsundersökningarna kommer emellertid många (okänt hur många) att uppge sig vara egenföretagare.

I Förenta staterna klassar man sedan 1967 dessa ägare-chefer som anställda, medan Sverige och Finland gick åt andra hållet och började klassa dem som egenföretagare 1987 i arbetskraftsundersökningarna. Man kan notera att i Förenta staterna innebar övergången att antalet egenföretagare sjönk med 16 procent 1967 och 1991 uppskattades denna grupp till 21 procent av antalet egenföretagare. I Sverige ökade antalet egenföretagare med 45 procent

1987, medan motsvarande ökning i Finland bara var 5 procent. I Kanada skulle antalet egenföretagare vara 42 procent högre 1984 om ägare-chefer räknats medan tyska undersökningar tyder på en skillnad på omkring 1 procent. De juridiska reglerna för bolagsformer, skatteregler och även industristruktur har uppenbarligen stor betydelse för hur stor gruppen ägare-chefer är. Någon allmän regel för hur man ska jämföra siffror mellan länder kan inte ges.

Spännvidden mellan siffrorna ovan antyder att det är mycket svårt att göra länderjämförelser och även jämförelser över tiden av antalet egenföretagare. Man bör också observera att olika statistik-källor i samma land vid samma tidpunkt kan komma till mycket skilda resultat. I Tabell 1 redovisar vi ett smakprov för Sverige, Norge och Storbritannien som visar hur siffrorna kan variera beroende på definitionen och basen för jämförelsen. Arbetskraftsstatistiken för Sverige påverkas också av definitionsförändringar. Således beror den skenbara nedgången i AKU-siffrorna år 1986 på att siffrorna dessförinnan rör befolkningen mellan 16–74 år men från 1986 endast befolkningen mellan 16–64 år. Eftersom relativt många av dem som är aktiva efter 64 år är just egenföretagare, slår detta igenom. Som redan nämnts är den kraftiga uppgången 1987 också en följd av en definitionsförändring. Av Tabell 1 framgår att definitionsskillnaderna mellan arbetskraftsstatistiken och nationalräkenskaperna inte följer något bestämt mönster, ibland ger den ena källan högre siffror, ibland den andra.

I OECD 1992 redovisades gruppen ägare-chefer som anställda i arbetskraftsstatistiken i Australien, Kanada, Frankrike, Japan, Nederländerna, Nya Zeeland, Norge och Förenta staterna, samt i viss mån Storbritannien (där de intervjuade i oklara fall uppmanas att ange sin skattestatus). I Belgien, Danmark, Finland, Tyskland, Irland, Italien, Luxemburg, Portugal, Spanien, Sverige och Turkiet klassades de som egenföretagare om de själva uppgav sig vara det.

Ett annat viktigt gränsfall är makar som hjälper till i den andra makens företag. Juridiskt räknas de som anställda om det finns ett formellt anställningskontrakt, annars som obetalda familjemedhjälpare. Även här kommer uppenbarligen skatteregler, pensions-

system och andra institutionella skillnader mellan länder att ha betydelse.

Det finns en rad speciella grupper vars status är oklar, speciellt de som jobbar få timmar (t.ex. barnvakter), hemarbetare och frilanskonsulter. Förmodligen är detta ingen viktig källa till skillnader mellan länder eftersom det rör sig om ganska små grupper.

Definitionen av inkomstslag i beskattningen har en styrande effekt på vilka som uppger sig vara egenföretagare. Portugal från 1989 och Spanien från 1991 som tillhör de länder som gjort omfattande ändringar i vad som betraktas inkomst från eget företag.

Slutligen bör man också observera att det är vanligt att i statistiken över egenföretagare utesluta jordbrukssektorn, på grund av de speciella förhållandena för själväggande bönder och de relativt stora grupper som tillhör producentkooperativ eller är obetalda familjemedhjälpare. Länderjämförelser måste då också ta hänsyn till att sysselsättningen inom jordbrukssektorn inte sjunker lika snabbt i alla länder och vid olika tidpunkter. Mera ovanligt är att ta hänsyn till kvinnornas arbetskraftsdeltagande och den offentliga sysselsättningen. Eftersom kvinnor i mindre utsträckning är egenföretagare finns det ett negativt samband mellan ett högt kvinnligt arbetskraftsdeltagande och en hög andel egenföretagare. Det samma gäller förstås en stor offentlig sektor. Inte heller brukar man ta hänsyn till att en befolkning med många medelålders får en större egenföretagarandel eftersom denna grupp är egenföretagare i mycket högre utsträckning än övriga åldersgrupper. Statistiken över andelen egenföretagare i ett land är således behäftad med stora osäkerheter och jämförelser mellan länder är inte oproblematisk.

3.2 Egenföretagandets utvecklingstrender

OECD (1992) sammanfattar i ett kapitel vad som är känt om egenföretagandets utveckling under framförallt 1980-talet. Utvecklingen sammanfattas i fem punkter:

1. I de flesta länder har tidigare nedgångar i egenföretagandets andel av sysselsättningen utanför jordbruket vänts i uppgångar.
2. I ökande utsträckning är egenföretagare också ensamföretagare utan anställda.
3. En ökad koncentration av egenföretagandet till servicearbeten kan iakttas.
4. Egenföretagare arbetar mer för lägre och osäkrare inkomst i de flesta länder.
5. Egenföretagare är i högre utsträckning män och medelålders.

Detta är naturligtvis en mycket grov bild av genomsnittsutvecklingen i (framförallt) OECD-området. Det finns också stora skillnader mellan länder. För Sveriges del stämmer dock denna bild tämligen väl, även om det på grund av omläggningar av definitioner i AKU-statistiken kan vara svårt korrekt beskriva utvecklingen.

De högsta andelarna egenföretagare i sysselsättningen utanför jordbruket fanns (i fallande skala) i Turkiet (drygt en fjärdedel), Grekland, Italien, Portugal och Spanien. De lägsta andelarna 1990 fanns i Norge, Sverige, Luxemburg, Danmark och Kanada. (Se Figur 1 för den fullständiga rangordningen.) I Norge och Kanada är inte ägare-chefer i aktiebolag medräknade. Trenden i Luxemburg och Danmark var fallande över 1990-talet medan den var ökande i Sverige. Siffrorna kommer från OECD (1992, Tabell 4.1, s. 158) och är hämtade från arbetskraftsstatistiken, med jordbruk och militär verksamhet utesluten. Det senare kan eventuellt förklara de smärre diskrepanserna jämfört med Tabell 1. Den svenska andelen blir relativt högre om den offentliga sektorn först räknas ifrån eftersom vi har en relativt större offentlig sysselsättning. Med rimliga marginaler för osäkerhet i statistiken och jämförbarheten i siffrorna är det svårt att dra någon mera bestämd slutsats än att de flesta högt utvecklade industriländer har en rätt låg andel egenföretagare.

Oavsett hur man räknar framgår emellertid av dessa siffror att Sverige har relativt få egenföretagare. Det står också klart att en

hög andel egenföretagare inte i sig kan tas som en indikator på en väl fungerande ekonomi. Snarare finns det ett tydligt mönster att egenföretagandet är högre ju mindre utvecklat landet är. Fördelningen av egenföretagande mellan näringsgrenar är i Sverige tämligen lik den i likartade länder. Ungefär hälften av egenföretagandet finns inom områdena handel, hotell och restaurang samt personliga tjänster.

3.3 Vilka är egenföretagare?

Egenföretagarnas könsfördelning 1990 varierar mellan 60,9 procent män i Kanada till 93,7 procent män i Turkiet, (se Figur 2). Det finns i alla länder ett tydligt mönster att sysselsättningsandelen ökar kraftigt med ålder (se Figur 3). Egenföretagarandelen i gruppen över 60 år ofta mer än dubbelt så stor som i åldersgruppen 25–44. Undantagen är Australien, Nya Zeeland och Storbritannien med en något långsammare ökning med ålder. Detta kan mycket väl vara en bidragande förklaring till den allmänna trenden mot en ökande företagandelen eftersom de flesta OECD-länder har en åldrande befolkning över perioden.

Yrkesfördelningen bland egenföretagare har en övervikt åt försäljnings- och hantverksyrken med relativt låga utbildningskrav. Det finns emellertid en tendens att mer högkvalificerade yrken bland egenföretagare ökar snabbare, speciellt inom sektorn finansiella tjänster. Ländervariationen är dock stor, t.ex. är andelen egenföretagare i kategorin kontorsarbetare mer än tre gånger större i Sverige än genomsnittet medan vi har en relativt liten andel i kategorin administrativa yrken.

Olika undersökningar som refereras pekar på att det viktigaste skälet för att bli egenföretagare är att bli sin egen och få styra sitt eget arbete. Detta är förmodligen en av faktorerna bakom att de flesta egenföretagare inte har några anställda och ofta också uppger att de inte vill ha det. År 1990 (1989 för EU-länder) är det bara i Danmark och f.d. Västtyskland som mer än hälften av egenföretagarna (ca 60 procent) har anställda. I alla andra länder är det

färre, ofta mycket färre. Detta gäller kvinnliga företagare i ännu högre grad än manliga företagare (a. a., Tabell 4.3).

Att motivet för att vilja bli egen företagare är den större självständigheten kan vara en förklaring till den fjärde punkten ovan, att egenföretagare arbetar mer för lägre och osäkrare ersättning. Egenföretagare arbetar ofta väsentligt mer än reguljär arbetstid. Den genomsnittliga veckoarbetstiden är oftast över 40 timmar i veckan, för män ofta över 50 timmar i veckan (a. a., Tabell 4.4 och 4.5). Av dem som har anställda är det fler som har mycket höga veckoarbetstider. I Sverige finns det en tydlig trend att veckoarbetstiden har ökat kraftigt för egenföretagare. Detta är inte fallet i flertalet länder.

Denna extra arbetsinsats verkar emellertid inte ge utdelning i uppmätt inkomst. I de allra flesta länder är egenföretagarnas uppmätta medianinkomster lägre än löntagarnas. Speciellt gäller detta för kvinnorna vars medianinkomst som egenföretagare ofta är mindre än hälften av medianinkomsten för alla kvinnliga sysselsatta (a. a., Tabell 4.6). Det är förenat med stora svårigheter att mäta inkomster för egenföretagare så det är osäkert vilket det verkliga förhållandet är, eftersom redovisad inkomst varierar starkt med skatte- och bokföringsregler. Spridningen av inkomster är större bland egenföretagare än bland löntagare (a. a., Tabell 4.7).

3.4 In- och utflöden av egenföretagare

Bruttoflödena in i och ut ur egenföretagande är omfattande och av en helt annan storleksordning än nettoflödena. Ofta är perioder av egenföretagande korta. Detta visar sig i att mätningar av proportionen som förblir egenföretagare från ett mättillfälle till ett annat minskar då mätperioden minskar, från runt 90 procent på årsfrekvens till runt 80 procent på kvartals- och månadsfrekvenser, eftersom en del hinner både gå ut ur egenföretagande och komma tillbaka igen under året (a. a., Tabell 4.8).

Den dominerande delen av inflödet till egenföretagande är tidigare löntagare. Den näst största gruppen har tidigare varit utanför

arbetskraften. Endast en mindre del kommer från arbetslöshet. Eftersom arbetslöshetsgruppen är mycket mindre är dock sannolikheten att en godtycklig arbetslös blir egenföretagare ändå högre än sannolikheten att en godtycklig anställd blir det. Utflödet från egenföretagande har en liknande struktur. I utflödet är det emellertid en större andel som hamnar utanför arbetskraften. Detta beror förmodligen på pensionering. Det är också betydande flöden mellan egenföretagare med och utan anställda.

3.5 Arbetsmarknadsfaktorer

OECD (1992, s. 171 ff) pekar på fem faktorer som är institutionella eller kopplade till arbetsmarknaden som möjliga förklaringar till utvecklingen mot ökat egenföretagande.

1. Ökande efterfrågan på egenföretagartjänster, t.ex. konsulter av olika slag.
2. Ett gott allmänt efterfrågeläge kan gynna egenföretagande genom goda vinstmöjligheter, men även när efterfrågeläget är dåligt kan arbetslöshet och otrygg anställning utlösa ett beslut om egenföretagande. I data verkar det inte finnas någon klar relation mellan arbetslöshet och egenföretagande.
3. Ökad statlig subventionering av startfasen för egenföretagande, speciellt för arbetslösa, kan ha bidragit till ökningen i egenföretagande.
4. Trygghetslagstiftning på arbetsmarknaden verkar vara positivt relaterad till egenföretagandet på ländernivå. Detta kan tyckas något paradoxalt, men det kan ha bidragit till en ökad efterfrågan på konsult- och entreprenadtjänster.
5. Beskattning kan påverka egenföretagartalen rent definitionsmässigt genom aktiebolagsbildning m.m., men även därigenom att egenföretagare ofta har bättre möjlighet att undvika en hög inkomstbeskattning respektive drabbas hårdare av företagsbeskattning. I många länder är också socialförsäkringsavgifterna på en given arbetsinkomst lägre eftersom egenföretagare inte

behöver betala arbetsgivaravgifterna på sin egen inkomst. Å andra sidan omfattas de också av färre försäkringar med sämre täckning.

Till detta skulle vi vilja tillägga att genomsnittsåldern i befolkningarna har stigit, samt att kvinnornas ökade arbetskraftsdeltagande liksom den offentliga sektorns expansion har avtagit eller reverse-rats i de flesta OECD-länder. Mer spekulativt kan teknikförändringar i form av datorisering ha bidragit till att sänka transaktionskostnaderna för mindre tjänsteföretag som t.ex. konsultföretag.

4 Bestämningsfaktorer

Antalet eller andelen egenföretagare i en befolkning bestäms av många olika faktorer. I det här avsnittet ges en kortfattad översikt av olika förklaringsmodeller och hur de hänger ihop. Till stor del bygger denna framställning på De Wit (1993a) och De Wit (1993b). I forskningen finns två skilda perspektiv på frågan om egenföretagandets bestämningsfaktorer: det företagsorienterade perspektivet och det personorienterade perspektivet. Dessa perspektiv kombineras ibland.

Ett företagsorienterat perspektiv är mer i linje med traditionella mikroekonomiska utgångspunkter. Fokus är på den enhet som fattar de ekonomiska besluten om produktion och användande av olika produktionsfaktorer. Egenföretagaren är i detta perspektiv mer eller mindre synonym med ett litet företag. Bestämningsfaktorerna för egenföretagarandelen är de faktorer som påverkar storleksfördelningen av företag i ekonomin. Det är således efterfrågan på eller utrymmet för små företag i ekonomin som bestäms; givet begränsningar i form av teknologi, institutioner och faktorresurser.

I ett personorienterat perspektiv är det snarare utbudet av egenföretagare som står i fokus, dvs. varför individer väljer egenföretagarformen för sin arbetsinsats snarare än anställning, givet utrymmet för egenföretagande.

4.1 Företagsorienterade förklaringar

Även om förklaringsmodeller för antalet företag och deras storleksfördelning inte direkt kan förklara antalet egenföretagare, finns det ändå ett nära samband. Företagens storleksfördelning är ett

ämne som studerats relativt mycket inom forskningsområdet industriell organisation. I läroböcker, som t.ex. Tirole (1988), kan man hitta följande indelning av bestämningsfaktorer:

1. *Teknik*. Den optimala storleken på företagen, och därmed hur många företag det finns rum för, bestäms av hur stora skalfördelar som tekniken i den aktuella branschen har. Exempelvis har bilproduktion sådana fördelar i att fördela fasta kostnader för att ta fram nya modeller o.dyl. att vi förväntar oss att endast ett fåtal mycket stora företag i längden kommer att överleva.
2. *Transaktionskostnader*. Idealt skulle man kunna tänka sig att hela ekonomin bestod av självständiga producenter som alla var ensamföretagare och ingick kontrakt om hur och när olika produktionssteg skulle genomföras. I praktiken är emellertid upprättandet av ett sådant kontraktssystem alltför kostsamt. Transaktionskostnaderna varierar emellertid inom olika näringar (delvis beroende på skalfördelar och kapitalintensitet). Detta förklarar varför företagsstrukturen skiljer sig avsevärt åt inom olika branscher.
3. *Osäkerhet*. Eftersom ingen med säkerhet kan förutsäga priser och efterfrågan på litet sikt måste ett fullständigt kontrakt förutse alla de möjliga situationer som kan uppstå. På grund av transaktionskostnader är detta ogörligt i de flesta praktiska situationer. Följden blir att ofullständiga kontrakt upprättas. Dessa kontrakt delegerar beslutsrätten till någon av parterna då något oförutsett sker. Ett anställningskontrakt är ett extremt exempel på ett ofullständigt kontrakt, där arbetstagaren mot ett löfte om en relativt säker framtida inkomst överläter sin beslutanderätt om vad och när något ska produceras till arbetsgivaren. Beroende på komplexiteten i produktionsprocessen och osäkerheten om avyttringsmöjligheterna varierar integrationsgraden, dvs. i vilken utsträckning olika produktionssteg samlas inom ett företag.
4. *Det juridiska systemet*. Lagstiftning och marknadsreglering förbjuder vissa typer av kontrakt. Detta utgör en restriktion också på vilka slags företag som kan uppstå och operera inom

ett givet legalt system. Också indirekt kan t.ex. skattelagstiftning kraftigt påverka den relativa lönsamheten i olika företagsstyper. Inte minst genom att olika företagsformer ger olika möjligheter att kringgå bestämmelser och undvika pålagor kan företagsstrukturen starkt påverkas.

Det bör noteras att klassificeringarna ovan delvis flyter in i varandra. Det är inte alltid alldeles klart hur tekniska skalfördelar kan särskiljas från lägre transaktionskostnader, som i sin tur påverkas av osäkerhet och asymmetrisk information. Lagstiftning kan likaså påverka var och en av dessa faktorer. Följaktligen blir det empiriskt mycket svårt att avgöra vilka faktorer som är viktigast i ett specifikt fall. Den här givna klassificeringen söker i första hand besvara frågan om när integration i ett företag är lönsam relativt uppsplittring på mindre företag. Allmänt skulle man således vänta sig att stora tekniska skalfördelar, höga transaktionskostnader och stor osäkerhet medför en koncentration av produktionen till få stora företag. I den mån storföretag har skalfördelar som gör dem mer konkurrenskraftiga internationellt, är det exempelvis inte alls självklart att en liten öppen ekonomi som Sverige bör ha samma industristruktur som t.ex. Förenta staterna eller Tyskland. Effekterna av det juridiska systemet är svårare att ge någon entydig skala för. Viss lagstiftning är t.ex. riktad mot ineffektivitet i form av monopolisering, såsom konkurrenslagstiftningen, medan annan lagstiftning, t.ex. bolagslagstiftningen, tenderar att höja transaktionskostnaderna speciellt för småföretagare.

Även andra faktorer som påverkar företagsstorleken och därmed antalet företag har diskuterats i litteraturen, så har t.ex. Brock och Evans (1989) pekat på följande:

1. *Knappa produktionsfaktorer.* Företag har inte nödvändigtvis samma tillgång till olika produktionsfaktorer eller produktionsteknik. Såväl lokalisering som olika sociala faktorer kan begränsa teknikvalen för olika företag så att den optimala företagsstorleken varierar. T.ex. kräver stora och tekniskt kompli-

cerade anläggningar ofta tillgång till arbetskraft med specialutbildning och ett väl utvecklat distributionssystem.

2. *Avvägningen mellan effektivitet och flexibilitet.* Variationer i efterfrågan kan ge utrymme åt både stora och små företag som tillhandahåller samma (eller nästan samma) vara. Ett typiskt fall är branscher som textil där standardiserad massproduktion i stora företag står för större delen av produktionsvolymen men där det ändå finns utrymme för små företag inom vissa nischer.
3. *Slumpmässiga faktorer.* Även om företagen rent objektivt har samma förutsättningar kommer slumpen att gynna vissa företag och missgynna andra. Om sannolikheten för en proportionell storleksförändring är densamma för alla företag kommer storleksfördelningen att bli ojämn även om alla startar med samma storlek. Resultatet blir en fördelning med relativt många små företag och ett fåtal mycket stora.
4. *Anpassningskostnader.* Om företagstillväxt innebär anpassningskostnader kan detta teoretiskt motivera att sannolikheten för en proportionell storleksförändring är densamma för alla företag.

Också andra bestämningsfaktorer har diskuterats i litteraturen, t.ex.:

1. *Förskjutningar i efterfrågan mellan branscher.* Som nämnts ovan karakteriseras olika branscher av olika storleksfördelningar. Då efterfrågan skiftar från branscher dominerade av stora företag till branscher dominerade av små företag kommer detta att påverka det totala antalet företag i ekonomin. Övergången från en ekonomi dominerad av industriproduktion till en ekonomi dominerad av servicenäringsar innebär exempelvis ett större utrymme för små företag på grund av att tjänster måste produceras i direkt anslutning till konsumtionen av dessa tjänster. Därmed lämnas mindre utrymme för att utnyttja skalfördelar och större flexibilitet krävs.

2. *Faktorpriser*. Större företag är som regel mera kapitalintensiva än små, så ökande relativa arbetskostnader kan gynna större företag mera.
3. *Regeringsåtgärder*. Inte bara lagstiftning och beskattning påverkar företagsstorleken utan också åtgärder direkt inriktade på att stimulera vissa näringar eller stödja vissa typer av företagsamhet.

Det finns säkerligen ytterligare faktorer som skulle kunna nämnas här, som exempelvis teknisk utveckling, handelsmönster, naturresurser, etc, men detta kan räcka som ett smakprov på den mångfald av faktorer som påverkar företagsstrukturen i en ekonomi. Det är också, mot denna bakgrund, lätt att inse hur svårt det kan vara att i en speciell situation klargöra de exakta skälen till att antalet företag ökar eller minskar.

Fördelen med företagsperspektivet är att det fokuserar på förklaringar som är direkt relaterade till ekonomiska marknader. Nackdelen är att företagaren som person kommer i skymundan. Förklaringarna ovan gör ingen skillnad på företaget som juridisk person och företagaren som individ. Detta är den traditionella analysmetoden inom nationalekonomisk forskning där företag som producerar och individer som konsumerar ses som två skilda typer av ekonomiska beslutsfattare. Det innebär att utbudet av företagare som ett individuellt beslut (motiverat av preferenser som inte nödvändigtvis är förenliga med vinstmaximering) har ignorerats.

4.2 Personorienterade förklaringar

Av naturliga skäl har psykologer ofta varit mer intresserade än ekonomer av att förklara varför vissa människor beslutar sig för att bli egenföretagare. Man har kommit fram till tre faktorer som anses viktiga för valet mellan anställning och egenföretagande:

1. *Självförverkligande*. Individer med ett starkt behov av att själva definiera och lösa problem tenderar att föredra egenföretagande.
2. *Tro på den egna förmågan*. Individer som tror på sin egen förmåga att påverka händelseutvecklingen tenderar att oftare bli egenföretagare.
3. *Riskattityd*. Egenföretagare är oftare personer som inte skyr att ta risker.

Sociologer har också intresserat sig för bestämningsfaktorerna för egenföretagande i individens sociala miljö. Några exempel på faktorer som diskuterats är:

1. *Deklassering*. Individer som av någon anledning erfarit en negativ förändring i sin sociala position, t.ex. flyktingar eller arbetslösa, verkar ha en högre sannolikhet att bli egenföretagare.
2. *Status*. Egenföretagandets status i den egna sociala gruppen är viktig, t.ex. för att barn till egenföretagare oftare blir egenföretagare.
3. *Resurser*. Det krävs egna finansiella resurser för att bli egenföretagare.

När ekonomer har analyserat frågan om bevekelsegrunderna för egenföretagande har delvis överlappande förklaringar föreslagits:

1. *Inkomst*. Valet av egenföretagande beror på att detta ger högre inkomst för individen.
2. *Beskattning*. Egenföretagare antas ha större möjligheter både legalt och illegalt att undvika inkomstbeskattning.
3. *Entreprenörsförmåga*. Högre entreprenörsförmåga innebär att den förväntade entreprenörsinkomsten blir högre.
4. *Riskattityd*. Egenföretagare löper större finansiella risker.
5. *Likviditetsransonering*. Eget kapital kan inte lånas upp utan säkerhet.
6. *Kunskapsöverföring*. Den konkreta företagarkunskapen förs från generation till generation främst i familjesituationen.

Som framgår av ovanstående är förklaringsgrunderna inom olika discipliner delvis överlappande. Man skulle nog mycket väl kunna hävda att begreppet entreprenörsförmåga, som används av ekonomer, snarast är en restkategori som avser att fånga upp stora delar av det de andra disciplinerna försöker förklara i form av motivation, lämpliga egenskaper och social miljö. Riskattityd är på liknande sätt knutet till individens sociala och psykologiska situation. Detta är inte något som ekonomer normalt försöker förklara utan något man tar för givet. De rent ekonomiska bestämningsfaktorerna begränsar sig således till inkomstmöjligheterna och tröskeleffekten från likviditetsransonering, eftersom beskattning förstås bara är en särskild aspekt av inkomstmöjligheterna. Det är ur politiksynpunkt en mycket viktig aspekt, men dess inverkan på egenföretagarbeslutet går via samma mekanismer som för andra typer av inkomstpåverkan.

Det har visat sig vara svårt att empiriskt finna några speciellt klara inkomsteffekter. Ett stort antal studier har undersökt frågan med olika metoder, men det råder en allmän enighet i litteraturen om att inkomsteffekter är underordnade psykologiska och sociala faktorer. Mer nationalekonomiskt uttryckt väljer en individ egenföretagande då hans totala nytta blir högre. Det kan innebära att hans inkomst blir högre i det egna företaget än vad han skulle tjäna som anställd, men behöver inte göra det eftersom andra faktorer som den relativa friheten och självständigheten kan uppväga en inkomstnackdel. När man finner inkomstfördelar är det komparativa inkomstfördelar snarare än absoluta, dvs. att en individ med speciella karakteristika väljer att bli egenföretagare och tjänar mer än han skulle ha gjort som löneanställd. Detta är dock fullt förenligt med att löneanställda som väljer att inte bli egenföretagare hypotetiskt skulle kunna tjäna ännu mer, dvs. vara en bättre egenföretagare. Detta förklarar varför man ofta finner komparativa inkomstfördelar i egenföretagande för personer med relativt låga löner. På grund av svårigheten att mäta hypotetiska inkomster är det dock ofta oklart vad dessa forskningsresultat egentligen innebär.

Den relevanta förväntade livsinkomsten är mycket svår att mäta korrekt, speciellt eftersom många är egenföretagare periodvis. Till detta kommer allvarliga svårigheter att mäta egenföretagarinkomst överhuvudtaget. De svaga effekterna kan därför härröra från dessa mätproblem. Men även en sådan slutsats är naturligtvis nedslående för möjligheterna att påverka egenföretagandets omfattning genom inkomst- och skattepolitik eftersom svårigheten att mäta den relevanta livsinkomsten också medför att det är svårt att bestämma effekten av olika politikåtgärder.

4.3 Sammanfattning och diskussion

Antalet egenföretagare i en ekonomi är utfallet av en jämviktsprocess. Faktorer som styr den optimala storleksfördelningen för företag ger en efterfrågan på egenföretagare med olika typer av kompetens. Givet denna efterfrågan leder utbudet av egenföretagare till pris- och löneanpassningar som ger jämvikt på denna marknad. Behovet av egenföretagare i en optimal företagsfördelning varierar starkt med produktionsstrukturen i näringslivet, lagstiftningen, den tekniska utvecklingen och inte minst de internationella konjunkturerna.

Den slutliga jämviktsnivån på egenföretagandet beror också på befolkningens utbildningsprofil, liksom på fördelningen av sociala och psykologiska egenskaper i befolkningen. Jämviktsnivån på egenföretagande kan därför komma att hamna på en nivå där medianen eller genomsnittet av egenföretagarinkomsterna faktiskt är lägre än för anställda³. En ekonomisk struktur med dominerande storskalig produktion och en befolkningsprofil med ett stort utbud av presumtiva egenföretagare kan mycket väl ge detta som ett optimalt och samhällsekonomiskt effektivt utfall, just på grund av att icke-pekuniära belöningar i form av självständighet, oberoende och social status spelar så stor roll för beslutet att starta ett eget

---

³ På grund av den större spridningen och att inkomstfördelningen är kraftigt koncentrerad till lägre inkomster, kan det ibland vara så att genomsnittet är högre men medianen lägre för egenföretagare.

företag. Blanchflower och Oswald (1992) redovisar brittiska undersökningar som visar att egenföretagare i allmänhet är nöjdare med sin arbetssituation än lönearbetare, även då man kontrollerar för en rad bakgrundsfaktorer. De tolkar detta som en indikation på att svårigheter att få tag på kapital ger upphov till knapphetsrån för egenföretagare eftersom man annars borde finna att anställda och egenföretagare var ungefär lika nöjda.

Det är alls inte uppenbart att samhället bör ingripa i denna allokeringssprocess genom subventioner och regleringar. Vid bedömningen av huruvida någon form av marknadsmisslyckande eller snedvridning av allokeringssprocessen genom regleringar eller beskattning föreligger kan man inte heller okritiskt använda sig av länderjämförelser utan att kontrollera för de många faktorer som styr den optimala företagsfördelningen och befolkningens fördelning av egenföretagarkompetens. Som översikten ovan visar är detta ett mycket vanskligt problem på grund av svårigheten att systematiskt mäta och jämföra bestämningsfaktorerna. Dagens forskningsläge kan inte sägas ge någon säker vägledning för hur detta ska göras.

Emellertid vet vi att ett allvarligt allokeringssproblem föreligger, nämligen tröskeleffekten från likviditetsransonering. Tröskeleffekten är en viktig faktor för såväl inträde i egenföretagande som överlevnad när man väl är där i en rad undersökningar av mycket olika slag. Detta beror på att såväl blivande som etablerade egenföretagares kapitalförsörjning i hög grad beror på långivare och investerare, som i allmänhet har små möjligheter att bedöma hållbarheten i låntagarens affärsidé eller övervaka låntagarens arbetsinsats och ansträngningar för att ro företaget i hamn. Därför begärs i regel pant eller andra säkerheter i form av tillgångar som inte nödvändigtvis behöver vara materiella. Detta leder till att den presumtive egenföretagarens utsikter väsentligt ökas av att ha tillgång till förmögenhet, egen eller familjens. I vissa fall kan sociala kontakter eller utbildning till viss del ersätta detta.

Eftersom den nödvändiga egna kapitalinsatsen är relativt hög har bara en minoritet av befolkningen reella möjligheter att starta ett eget företag. Detta begränsar utbudet av egenföretagare. Det

förefaller rimligt att tro att en mycket större andel av arbetskraften skulle kunna försörja sig som egenföretagare om informationsproblemet vid kreditgivning kunde lösas på ett effektivare sätt än att begära säkerhet. I följande avsnitt skall vi mera i detalj redogöra för de empiriska studier som dessa slutsatser är baserade på.

5 Översikt av nationalekonomiska forskningsresultat

I de två föregående avsnitten har vi med tämligen breda pensel- drag sökt ge en allmän beskrivande bild av vad som är känt om egenföretagandet och de frågeställningar som varit aktuella i forskningen. I detta avsnitt skall vi mer i detalj gå in på den nationalekonomiska forskning som inriktat sig på faktorerna bakom en persons beslut att bli och förbli egenföretagare för att ge belägg för denna beskrivning. Vi kommer att koncentrera oss på empiriskt inriktad forskning. Med nödvändighet tvingas vi nu bli mer tekniska i framställningen.

Huvuddelen av det material vi gått igenom är baserat på individundersökningar av olika slag. I många fall är det rena tvärsnitt men ofta även longitudinella data som ger möjlighet att följa en individ vid flera olika tidpunkter. Mindre vanligt är tidsserieundersökningar på aggregerade data, även om flera sådana undersökningar gjorts under senare år. Ämnesmässigt har vi koncentrerat oss på undersökningar kring de rent ekonomiska bestämningsfaktorerna och till stor del bortsett från studier fokuserade på andra speciella frågor t.ex. etniska skillnader i egenföretagande. Fairlie och Meyer (1996) är en bra utgångspunkt för för den som vill tränga djupare in i den frågeställningen.

Vi har även valt att inte heller gå djupare in på frågan om beskattningens effekter på egenföretagandet. Delvis motiveras detta av att det knappast finns några tillförlitliga empiriska resultat. Viktigast för oss har emellertid varit att negativa beskattningseffekter knappast kan utvärderas utan att också ta hänsyn till hur användningen av skattemedel påverkar egenföretagandet. Detta skulle föra oss alltför långt utanför kärnfrågan.

5.1 Vår egen forskning

Våra egna arbeten inom området har studerat såväl mikroekonomiska (Lindh och Ohlsson, 1996) som makroekonomiska data. (Lindh och Ohlsson, 1998) för kreditrestriktioner för egenföretagande. En kort sammanfattning av dessa arbeten kan därför användas som en introduktion till en mer detaljerad översikt.

Likviditetsransoneringens grundläggande orsak är den stora och delvis oberäkneliga risk som finansörerna måste ta då de ger lån till egenföretagare. Det kan röra sig om personer vars kompetens och idéer är av nyskapande karaktär och därför inte kan jämföras med något redan känt. Liknande problem uppstår dock även i mer rutinmässiga projekt där långivare och investerare inte har möjlighet att övervaka och särskilja resultat av normala affärsrisker från resultat som beror på företagarens eget beteende. De tenderar då att begära säkerheter i egendom, borgensåtaganden eller på annat sätt. De utesluter på så sätt personer som inte har egen förmögenhet, eller de rätta kontakterna och skapar därmed en likviditetsransonering.

Teoretiska arbeten i nationalekonomi, t.ex. Aghion och Bolton (1991, 1992), ger vid handen att sådana kreditrestriktioner kan ha samband med en alltför utjämnad förmögenhetsfördelning. En utjämnad förmögenhetsfördelning minskar tillgången på riskvilligt kapital samtidigt som relativt färre har tillräckligt stor egen förmögenhet för självfinansiering. För de empiriskt relevanta fördelningar, där mindre än hälften av hushållen har egen nettoförmögenhet, innebär detta att en mer ojämn förmögenhetsfördelning skulle generera fler egenföretagare. Följden är att åtgärder som höjer avkastningen på egenföretagande generellt får liten effekt på nyrekryteringen av egenföretagare. De som redan är etablerade får det emellertid bättre.

Vi har i Lindh och Ohlsson (1996) replikerat och utvidgat de mikrostudier för andra länder som refereras nedan med hjälp av svenska data från Levnadsnivåundersökningarna, främst 1981 (som tyvärr var den sista omgången som innehöll frågor om de för oss viktiga arvsvariablerna). Våra modellspecifikationer ligger

nära de i Blanchflower och Oswald (1997). Något förenklat går metoden ut på att studera om personer med vissa karakteristika har en lägre eller högre sannolikhet att vara egenföretagare än genomsnittspersonen. Vi bekräftar betydelsen av familjebakgrund (om föräldrarna är egenföretagare ökar sannolikheten), kön (kvinnor har lägre sannolikhet) och social omgivning (bosättning på landsbygden och i typiska småföretagarlän ökar sannolikheten).

Däremot finner vi en negativ effekt av regional arbetslöshet och invandrarbakgrund. Detta går emot konventionella föreställningar om att fler tvingas bli egenföretagare då efterfrågan på anställd arbetskraft går ner samt att invandrarbakgrund av sociala och kulturella skäl innebär ökad sannolikhet för att bli egenföretagare. Arbetslöshetsresultatet är detsamma som Blanchflower och Oswald (1997) finner i brittiska data medan invandrarbakgrund ger positiv effekt i deras studie. Den sannolika förklaringen till arbetslöshetens negativa effekt på egenföretagande är att den ofta antagna "push"-effekten från arbetslöshet som tvingar ut en del personer i egenföretagande bara gör sig gällande vid mycket höga arbetslöshetsnivåer och då risk för utförsäkring föreligger, vilket knappast var fallet 1981 men skulle kunna vara det i dag. Invandrarbakgrundens negativa effekt har förmodligen sin förklaring i att de invandrare som ingick i urvalet 1981 i huvudsak härrörde från arbetskraftsinvandringen före 1975. Gissningsvis kan de senaste decenniernas flyktinginvandring ha förändrat den bilden.

Vi hade tillgång till en del indirekta personlighetsvariabler i form av hälsovariabler, fritidsintressen och vanor, men bara en enda av dessa gav någon effekt. Jägare var i högre utsträckning egenföretagare även efter kontroll för bosättning, lantbruksbakgrund etc. Möjligen kan detta vara konsistent med de bakomliggande psykologiska profiler som ökar sannolikheten för egenföretagande och nämnts i föregående avsnitt.

Det viktigaste ekonomiska resultatet är dock det stöd för likviditetsransonering som vi finner. I likhet med Blanchflower och Oswald (1997) finner vi att arv ökar sannolikheten för egenföretagande. Det kan finnas ett problem med orsakssambandet. Kanske får egenföretagare arv oftare än andra. Det är därför viktigt att no-

tera att sambandet överlever även då vi kontrollerar för detta genom att predicera sannolikheten för arv med föräldrars död, något som inte bör påverka egenföretagarbeslutet i allmänhet. Eftersom vi dock inte kan utesluta att det är företaget som ärvt inkluderade vi också lotterivinster ("manna från himlen"). Detta höjer också sannolikheten för egenföretagande, trots att vi kan belägga att egenföretagare faktiskt spelar mindre på lotteri än genomsnittspersonen, se Apel och Ohlsson (1995). Detta stärker avsevärt hypotesen om likviditetsransonering även för Sverige, eftersom vi har kunnat visa att egenföretagare inte i högre utsträckning än andra kan förväntas vinna på lotteri. Det positiva sambandet i data måste därför bero på att lotterivinsten underlättat att ta steget in i egenföretagandet eller förbli det om man redan är det.

I Lindh och Ohlsson (1998) har vi utvecklat en enkel modell, där flödena mellan gruppen av anställda och gruppen av företagare styrs av storleken på befolkningsandelen med en nettoförmögenhet motsvarande två årslöner. Detta tar vi som en rimlig uppskattning av det genomsnittliga egna kapital en egenföretagare behöver för att säkra sin långsiktiga finansiering. Något så när jämförbara data över förmögenhetsfördelningen finns tillgängliga från 1920 fram till 1992 (totalt 16 observationer med oregelbundna mellanrum). Vi skattar den enkla flödesmodellen och finner ett positivt och statistiskt signifikant samband mellan ojämlikheten i förmögenhetsfördelningen och andelen företagare av de sysselsatta. Detta innebär att en större ojämlikhet hänger ihop med en större andel egenföretagare.

Eftersom egenföretagarandelen har en långsiktigt avtagande trend och ojämlikheten trendmässigt avtar över större delen av perioden, ligger det nära till hands att misstänka att vi bara lyckats fånga denna samvariation i trenden, som kan bero på mer allmänna strukturella förändringar i ekonomin. Resultaten kvarstår dock då vi tar bort trenden ur variablerna, så vi kan dra slutsatsen att även kortsiktigt samvarierar ojämlikhet och egenföretagarandel. En del av den ökning i egenföretagandet som har kunnat iakttas under senare år beror därför på att ojämlikheten i förmögenhetsfördelningen ökat så att relativt fler personer hamnat i de övre skikt

(ungefär de 20 procent rikaste) som själva kan finansiera det egna kapitalet i ett eget företag. Trots osäkerheten i data och den enkla modellen motsäger detta i varje fall inte att likviditetsransonering är viktig och att urvalet tänkbara egenföretagare begränsas av förmögenhets-fördelningen. Den enda ytterligare empiriska studie vi har kunnat hitta som tittar på detta är Jenkins (1995) som också hittar en positiv samvariation mellan ojämlikhet och antalet egenföretagare i brittiska data från 1980-talet.

5.2 Mikroekonomiska studier

5.2.1 Ett exempel: Evans och Leighton (1989)

Det finns flera försök i litteraturen att empiriskt testa kreditrestriktionshypotesen, dvs. att brist på startkapital förhindrar egenföretagande, med hjälp av mikrodata. Evans och Leighton (1989) är en av de mer omfattande studierna som har gjorts. De använder longitudinella amerikanska data för ca 4 000 unga amerikanska män mellan 1966 och 1981 samt överlappande paneldata 1968–1987 omfattande 150 000 vita män. Eftersom det i många avseenden är en ganska typisk studie skall vi redogöra utförligt för resultat och tillvägagångssätt för att ha denna studie som en utgångspunkt för beskrivningen av andra studier. De rapporterar följande huvudresultat:

1. Sannolikheten för att *bli* egenföretagare beror inte på ålder eller erfarenhet.
2. Sannolikheten att *sluta* som egenföretagare och övergå till anställning eller till att inte vara sysselsatt avtar kraftigt med den tid man varit egenföretagare. Ungefär 50 procent av dem som blivit egenföretagare återvänder till lönearbete inom 7 år.
3. Andelen egenföretagare i arbetskraften ökar med ålder upp till ungefär 40-årsåldern och håller sig sedan konstant.

4. Det är mer sannolikt att män med större finansiella och reala tillgångar *blir* egenföretagare än män med små tillgångar.
5. Erfarenhet som anställd ger mindre utdelning i egenföretagande än i fortsatt lönearbete, medan erfarenhet som egenföretagare ger ungefär samma utdelning även i lönearbete.
6. Fattigare lönearbetare, dvs. arbetslösa, låglönearbetare och s.k. hoppjerkor (som ofta byter jobb) har högre sannolikhet att *bli* eller *vara* egenföretagare vid en given tidpunkt.
7. Män som tror att deras framgång eller misslyckande i huvudsak beror på dem själva har en större benägenhet att starta egna företag.

Sannolikheten för att *bli* egenföretagare är densamma över åldrar medan sannolikheten för att *vara* egenföretagare ökar med ålder. Det kan tyckas motsägelsefullt vid första anblicken. Det beror på att den obetingade sannolikheten för att bli egenföretagare är ungefär densamma för alla åldrar medan däremot sannolikheten för att sluta som egenföretagare avtar med ålder. Fler av dem som blev egenföretagare i 40-årsåldern har överlevt än bland dem som blev det i 20-årsåldern. Effekten blir att det finns fler äldre egenföretagare.

Större tillgångar ökar sannolikheten att bli egenföretagare. Det kan tolkas som en indikation på likviditetsrestriktioner. Skillnaden i effekt mellan erfarenhet som anställd och erfarenhet som egenföretagare kan reflektera såväl sanna produktivitetsskillnader i olika typer av erfarenhet som selektionsprocessen. Erfarenhet som egenföretagare kan således innehålla någon specifik komponent som inte kan tillägnas i lönearbete. Eftersom erfarenhetseffekten är skattad på det speciella urval som faktiskt har varit egenföretagare och därmed också haft lägre än genomsnittlig lön som lönearbetare, kan det dock lika gärna vara så att effekten beror på att den är skattad på ett negativt urval av lönearbetare. Effekten innebär, oavsett vad den beror på, att lönearbetare får lägre avkastning på sitt humankapital åtminstone under en övergångsperiod om de väljer att bli egenföretagare.

Arbetsmarknadens svaga grupper har större sannolikhet att bli och förbli egenföretagare. Detta stöder den tidigare berörda sociologiska hypotesen att människor som i någon mening är mindre väl anpassade väljer egenföretagande i högre utsträckning. Den sista punkten bekräftar en av de viktigare psykologiska hypoteserna: att s.k. intern kontroll-lokus bidrar till egenföretagande. Detta innebär att personer med en stark tro på sin förmåga att styra sitt eget liv i högre grad blir egenföretagare.

De tre första slutsatserna bygger på enkel deskriptiv statistik från det stora urvalet som visar att ca 2,5 procent per år av varje ålderskohort blir egenföretagare. Utträdesandelen bland de som är egenföretagare sjunker däremot kraftigt från över 50 procent för 20-åringar till runt 20 procent i 40-årsåldern då andelen egenföretagare stabiliseras på drygt 10 procent.

De övriga slutsatserna härrör från statistiska skattningar av sannolikheten att bli eller vara egenföretagare betingat på en mängd olika kontrollvariabler. Vi kan inte här gå in på alla olika detaljer, men förutom de ovan nämnda resultaten kan man nämna att effekten av tidigare arbetslöshet har varierat över tiden, t.ex. positiv 1980–1981 då Förenta staterna upplevde en lågkonjunktur och negativ dessförinnan. Observera att detta inte motsäger att en arbetslös individ har högre sannolikhet att bli egenföretagare än en med anställning, ty detta gäller givet att man vid tillfället var arbetslös.

Ur tvärsnittsskattningar framgår att det är mer sannolikt att individer med högre utbildning är egenföretagare. Detta kan förefalla att strida mot punkt 6 ovan, att individer med lägre utbildning mer sannolikt blir egenföretagare. Den troliga förklaringen är att en högre andel av de som har högre utbildning överlevt som egenföretagare. I separata löneekvationer för egenföretagare och lönearbetare framgår också att arbetslösheterfarenheter medför väsentligt lägre inkomster som egenföretagare än som löneanställd. Detta kan tolkas som en indikation på att egenföretagande för ar-

betslösa i hög grad utgör en form av ofrivillig undersysselsättning⁴.

En viktig slutsats är att inträdessannolikheten i egenföretagande inte varierar med ålder och erfarenhet. Detta resultat strider både mot vanliga fördomar och många modeller av yrkesval som bygger på att ungdomar har mindre att förlora på att pröva olika alternativ. Resultatet är emellertid inte betingat på andra variabler. Två tänkbara förklaringar är därför att det tar tid antingen att ackumulera det humankapital som behövs för egenföretagande samt att det tar tid att spara ihop de tillgångar som behövs som säkerhet för finansieringen. Detta balanserar då den allt mindre benägenheten hos äldre personer att ta risker på grund av att de har mer att förlora. Dessa förklaringar är också konsistenta med att man finner att personer med lägre löner är mer benägna att bli egenföretagare eftersom de har mindre att förlora.

5.2.2 Empiriska studier inriktade på frågan om likviditetsransonering

De flesta empiriska studier av individers val av egenföretagande försöker kontrollera för möjlig likviditetsransonering. För en del är detta emellertid huvudfrågan för studien. Vi tar därför upp några av dessa i ett sammanhang för att betona likheter och olikheter.

Evans och Jovanovic (1989) testar likviditetsransoneringshypotesen mer explicit på ett mindre urval av samma longitudinella amerikanska data som Evans och Leighton (1989). För att avgöra om sambandet mellan egen förmögenhet och egenföretagande beror på att förmögna personer är bättre egenföretagare eller om egen förmögenhet underlättar egenföretagande testar de en enkel

---

⁴ En tidig studie av Fuchs (1982) pekar dock på en ökande tendens i Förenta staterna att äldre män går i "partiell pension" genom att bli egenföretagare på deltid. Hans analys indikerar att detta är mycket mer sannolikt för personer som redan innan var sysselsatta i yrken med stor egen kontroll över arbetsinsats och arbetstid, som t.ex. försäljare. Detta utgör en alternativ tolkning av resultatet som Evans och Leighton finner.

modell. I korthet går det ut på att med hjälp av egenföretagarnas inkomst och kapitalinsats skatta "entreprenörsförmågan". De finner att detta mått på entreprenörsförmåga är negativt korrelerad med den initiala förmögenheten och tolkar detta som stöd för att brist på kapital verkligen är en likviditetsransonering. De restriktiva antaganden som måste göras liksom olösta selektionsproblem som är inneboende i data på grund av den höga frekvensen in- och utträden ur egenföretagande får dem att ändå lämna frågan öppen.

Blanchflower och Oswald (1997), som utnyttjar longitudinella brittiska data omfattande ca 9 000 personer födda 1958, använder i stället storleken på arv och gåvor som nyckelvariabel. De argumenterar för att användandet av denna variabel ligger närmare ett naturligt experiment än att använda tillgångar eller nettoförmögenhet. Tanken är att egna tillgångar är en följd av personens egen förmåga och personlighet, men att arv och gåvor inte är direkt knutna till detta. De finner att sannolikheten för egenföretagande (år 1981) ökar om individen har fått ett arv eller en gåva även vid kontroll för bakgrundsvariabler av samma slag som vi använde i vår studie⁵.

De Wit (1993) använder två holländska databaser, en longitudinell som har följt ca 1 600 individer (efter bortfall) från deras skoltid, samt ett tvärsnitt av holländska ekonomer av ungefär samma omfattning. Hans resultat är likartade de som beskrivits ovan. I den longitudinella studien har han haft tillgång till resultat från intelligenstester och finner ett positivt samband med egenföretagande, men anmärkningsvärt nog inte med inkomsterna. Detta antyder att intelligenta personer väljer egenföretagande i högre utsträckning men inte på grund av att de därigenom tjänar mera.

Van Praag och Van Ophem (1995) använder samma longitudinella data som Evans och Leighton (1989). De gör ett ambitiöst försök att separera orsakerna bakom beslutet att starta eget företag

---

⁵ Eftersom man fortfarande kan argumentera för att personer med föräldrar som är egenföretagare har större sannolikhet att få arv och att kontroller för föräldrarnas sysselsättning inte helt fångar detta, så instrumenterar de sina ekvationer med bl.a. föräldrars död som prediktor av arvsvariabeln. Vidare försöker de särskilja de arv som erhållits innan egenföretagandet påbörjats.

i villighet och tillfälle genom att skatta två olika ekvationer som kan antas mäta detta och väga samman deras betydelse för sannolikheten att bli egenföretagare. De försöker således skilja på frivilliga och ofrivilliga begränsningar av utbudet av egenföretagare. De finner att många fler skulle vara villiga att bli egenföretagare om de bara hade tillfälle samt att det främsta hindret är otillräcklig egen förmögenhet, främst fastighetsägande. Förutom att flera andra tidigare nämnda resultat bekräftas är det intressant att notera att viljan att bli egenföretagare avtar med ålder medan tillfällena ökar (jfr Evans and Leighton 1989 ovan). Van Praag (1994) skattar på samma datamaterial hur varaktigheten av ett eget företag beror på individspecifika faktorer. Även här finner hon att inträde beror på egna tillgångar och företagarerfarenhet, men dessa variabler tycks inte påverka varaktigheten. Egen arbetslöshet vid inträde påverkar varaktigheten negativt.

5.2.3 Familjebakgrundens betydelse

Ett problem med de ovannämnda studierna är att de till stor del bygger på urval av unga människor. Den genomsnittliga individen erhåller arv senare i livscykel, så de personer som fått arv vid t.ex. 23 års ålder kan vara ett speciellt urval som inte är representativt för befolkningen i stort. Egen förmögenhet i unga år har troligen ett starkt samband med föräldrarnas sociala situation som i sig kan påverka sannolikheten att bli egenföretagare.

Lentz och Laband (1990) visar på amerikanska data över egenföretagare att mer än 50 procent av dessa följer i sina föräldrars fotspår, att de som regel har mindre formell yrkeserfarenhet samt oftast är mer framgångsrika i termer av inkomst. De förklarar dessa resultat med det humankapital i form av kännedom om egenföretagandets villkor som erhållits informellt genom familjesituationen vid mycket unga år. De kontrollerar för om de observerade egenföretagarna har ärvt sitt företag eller ej och noterar att icke-arvingar i mycket högre grad finansierat sitt egna kapital genom sparande och även har mer formell utbildning. Detta har inneburit

att arvingar som regel blir egenföretagare vid betydligt yngre ålder än de som inte ärvt.

Holtz-Eakin m.fl. (1994a och 1994b) använder amerikanska beskattningsdata för individer som faktiskt har fått arv. Deras urval är således inte representativt för hela populationen och ger inte heller samma möjlighet att kontrollera för bakgrundsvariabler. Men trots att individer i denna grupp kan förmodas ha en gynnad position på kreditmarknaden eftersom de redan innan de ärver ofta är höginkomsttagare, så finner man att inte bara beslutet att bli egenföretagare (1994b) utan även sannolikheten att överleva när man väl blivit egenföretagare (1994a) påverkas positivt av storleken på arvet. Genom data om sysselsättningen för åren 1981 och 1985 samt arv åren 1982 och 1983, kan de avgöra om arvet kommer före eller efter egenföretagandet startar. De kan kontrollera för om den som har lämnat arv är egenföretagare, men inte om arvet består just av företaget. När gruppen med arv från personer som varit egenföretagare utesluts har det emellertid minimal inverkan på resultaten. Detta innebär att företagsarv inte kan förklara resultaten.

Arvet påverkar även kapitalstockens (1994b) och företagarinkomsternas storlek (1994a). Detta tyder på att egna företag i regel är underkapitaliserade på grund av likviditetsransonering. Andra resultat är att benägenheten att starta eget företag avtar med ålder, vilket i detta gynnade urval stöder den tolkning Evans och Leighton gör av att de i sitt allmänna urval finner en konstant benägenhet. Eftersom urvalet är just personer som fått arv och därmed inte behöver ackumulera egen förmögenhet som uppväger avtagande riskvillighet med ålder skulle vi förvänta oss att i detta urval faktiskt observera en avtagande benägenhet att starta företag. Benägenheten att starta eget företag avtar också med antal barn. Detta kan förklaras av en minskad benägenhet att ta risker.

Laferrère och McEntee (1996) studerar interaktionen mellan familjebakgrund och kreditrestriktioner på franska tvärsnittsdata för ca 5 000 hushåll. De finner att familjebakgrund delvis lättar på kreditrestriktionerna men inte helt. Säkerheter för lån som ställs till förfogande av familjemedlemmar underlättar för att bli egenföreta-

gare. De finner en negativ effekt av högre utbildning, men bara för grupperna hantverkare och affärsägare.

5.2.4 Humankapital som substitut för eget kapital

Studierna som tar hänsyn till familjebakgrund pekar på att socialt och familjerelaterat humankapital kan ersätta finansiella tillgångar i viss utsträckning. Humankapital i form av utbildning bör därför också kunna fylla en liknande funktion, vilket ett par studier också visar.

Bates (1990) använder en amerikansk panel mellan 1976 och 1982 som kombinerar individ- och företagsdata. Populationen här är uteslutande egenföretagare. Han finner att företagets överlevnadschans ökar med företagarens utbildning och insatsen av finansieringskapital. Den senare faktorn beror dels på det egna kapital som ägaren bidrar med vid starten, dels påverkas banklånens storlek positivt av ägarens utbildning. Detta kan tolkas som en direkt indikation på att humankapital kan ersätta egen förmögenhet i viss utsträckning. Huruvida ägaren har egenföretagare i den närmaste familjekretsen ger ingen ytterligare effekt.

Cressy (1996) studerar en liknande frågeställning på brittiska data över nyöppnade företagskonton i en bank mellan 1988 och 1992. Han finner att överlevnadens beroende av de finansiella variablerna slås ut av humankapitalvariabler. Han tolkar detta som att överlevnaden beror enbart på humankapital och att de finansiella tillgångarna endast återspeglar humankapitalet i företaget. Bankernas ransonering av företagskrediter skulle således vara en marknadseffektiv sortering av presumtiva egenföretagare. Metodiken är emellertid inte helt oantastlig. Han använder en metod med successiv eliminering av variabler, som kan tänkas vara känslig både för den ordning i vilken variablerna tas bort och de kriterier som används för elimineringen. I vilket fall finns en kapitalbarriär efter-

som valet mellan att spara ur inkomst till en egen kapitalinsats eller utbilda sig är substitut ur individens synvinkel.

5.2.5 Inkomstskillnader

Ett antal studier av egenföretagande fokuserar mer på frågan om inkomstskillnader mellan egenföretagare och anställda än de tidigare beskrivna studierna. Även om studierna ovan också behandlar detta, har vi inte gått in så mycket på detaljerna. Beskrivningarna nedan av hur egenföretagandet beror på inkomstskillnaderna mellan egenföretagare och anställda gäller emellertid också för studierna ovan.

Schiller och Crewson (1995) använder samma datakälla som Evans och Leighton. Deras huvudsyfte är att studera faktorerna bakom framgång som egenföretagare. De använder inte enbart överlevnad utan även inkomstmått som indikatorer på framgång. Familjebakgrund och tro på den egna förmågan anges vara speciellt viktig för kvinnors inträdesbeslut, men verkar inte påverka deras framgång som egenföretagare. Gifta män har lägre sannolikhet att bli egenföretagare medan gifta kvinnor har högre inträdes-sannolikhet. Utbildning är viktigt för mäns framgång men inte för kvinnor. Erfarenhet ökar framgången för båda könen och tidigare arbetslöshet minskar den. Eftersom de inte kontrollerar för likviditetsvariabler är resultaten inte direkt jämförbara med studierna ovan. Skillnaden mellan gifta män och kvinnor kan bero på att männen har den huvudsakliga försörjningsbördan medan kvinnorna snarast har mannens inkomst som en säkerhet för sitt eget risktagande.

Taylor (1996) försöker på en brittisk hushållspanel (knappt 3 000 använda observationer på enbart heltidsarbetande män) att identifiera vad förväntad inkomstskillnad, längtan efter oberoende och arbetslöshetssituationen regionalt betyder för beslutet att bli egenföretagare. De två första faktorerna påverkar positivt medan kvoten arbetslösa/vakanser har en negativ effekt. Som förmögen-

hetsvariabel används fastighetsvärde (positiv effekt). Inkomstskillnaderna mäts genom skillnaden mellan uppskattad inkomst i de alternativa sysselsättningsformerna givet en mängd personkaraktäristika. Eftersom man naturligtvis inte kan observera en persons inkomst samtidigt i de två olika tillstånden, är det viktigt att skattningen av inkomstekvationerna för de två tillstånden görs omsorgsfullt.

Intressant är att sannolikheten för att vara egenföretagare inte längre beror på ålder då man tar hänsyn till den uppskattade inkomstskillnaden. Tolkningen kan vara att de som har komparativa fördelar i egenföretagande är de äldre. I inkomstekvationerna har utbildning mindre betydelse för egenföretagares inkomster än för de anställdas. Han finner också att de som valt egenföretagande får en bättre avkastning på detta än om de skulle ha valt lönearbete, medan lönearbetare inte har signifikant annorlunda inkomst än de beräknas få som egenföretagare. Egenföretagare har således en komparativ inkomstfördel just som egenföretagare, medan detta är tveksamt för de anställda.

En tidigare studie av Rees och Shah (1986), också på brittiska data, använder en likartad metod men ett mycket mindre antal variabler. De finner snarare att de som valt att inte bli egenföretagare har högre inkomst än de skulle ha haft som egenföretagare, men är i övrigt likartade. Skillnaden kan tänkas bero på att denna studie gäller 1978 medan Taylor (1996) gäller 1991. Under den tidigare perioden var det troligen få egenföretagare som inte kunde få anställning om de så önskade, medan under den senare detta kan gälla en mycket större grupp.

Fuji och Hawley (1991) gör en liknande studie på amerikanska data för män 1982 med snarlika resultat. De finner emellertid att båda grupperna har valt den verksamhet de har komparativ fördel i. De använder dock ett bredare inkomstbegrepp som inkluderar kapitalinkomster och övriga familjemedlemmars inkomster. De har även ett direkt mått på huruvida egenföretagare nekats kredit med förväntad negativ effekt på sannolikheten för egenföretagande. Intressant är också att de finner att hustruns löneinkomst är viktig

för valet av egenföretagande. Denna tjänstgör ju som en inkomstförsäkring för familjen.

Ytterligare en sådan studie på kanadensiska data för heltidsarbetande, Bernhardt (1994), indikerar att förmögenhetsvariablerna är avgörande för huruvida man finner att egenföretagares beräknade arbetsinkomst är högre än vad en person med samma karaktäristika skulle ha fått som lönearbetare. Om förmögenhetsvariablerna inkluderas är den uppskattade inkomsten lägre för egenföretagare, om inte är den högre. I det senare fallet blir också erfarenhetsvariablerna signifikanta vilket de annars inte är. Resultaten visar att lönearbetare i genomsnitt skulle tjäna bättre både i sin nuvarande sysselsättning och som egenföretagare. Bernhardt tolkar detta som att det finns en inträdesbarriär till egenföretagande, nämligen kreditrestriktioner som skyddar mindre produktiv sysselsättning där. Om inkomstekvationerna baseras endast på observerade variabler (dvs. inte tar hänsyn till att populationerna är självselektade), så kan inte de resulterande inkomstskillnaderna förklara valet av sysselsättningsform.

Alba-Ramirez (1994) jämför spanska data 1985 med amerikanska data 1986 och 1988 för personer som har slutat ett lönearbete. Studien omfattar endast personer utanför jordbrukssektorn. Ju längre någon har gått arbetslös desto större sannolikhet att han blir egenföretagare. I de spanska data har egenföretagare utan anställda väsentligt lägre inkomster (4/5) än motsvarande lönearbetare.

5.3 Makroekonomiska studier

Vi har under vårt arbete inom detta forskningsområde funnit att det finns relativt få empiriska arbeten med nationalekonomisk inriktning. Detta gäller alldeles särskilt studier på makroekonomiska data. Dock finns ett antal studier från senare år. Resultaten måste dock betraktas som högst osäkra och svårtolkade. Detta gäller även vår egen studie av utvecklingen av förmögenhetsfördelning och egenföretagarandel. Problemet är till stor del att på denna ag-

gregationsnivå har man både för lite och för mycket information. För lite därför att man oftast har mycket färre observationer än i mikrostudier och en oklarare bild av hur väl de aggregerade variablerna egentligen mäter det vi vill mäta. För mycket därför att aggregerade variabler innehåller inte bara information om hur individernas beteende förändras utan i minst lika hög grad reflekterar hur fördelningen av sådana individuella beteenden förändras. Studierna är emellertid av värde just därför att de ger information om jämviktsanpassningar som är svåra att kontrollera för i mikrostudier.

Blau (1987) är en av de allra tidigaste studierna inom detta område och granskar tidserieutvecklingen i Förenta staterna 1948–1982. Han använder mått på den relativa produktiviteten i industrier med många respektive få egenföretagare, genomsnittsålder, två mått på marginella skattesatser i olika inkomstskikt, värdet av pensionsförmåner och minimilönen för att förklara utvecklingen i andelen egenföretagare. Resultaten är dock tämligen intetsägande, exempelvis får han omvända tecken på de ungefärligen lika stora koefficienterna för de två marginalskatteerna. Detta gör det svårt att dra någon slutsats.

Acs m.fl. (1994) är en omfattande studie av data från såväl OECD som u-länder. De drar slutsatsen att egenföretagandet avtar med den ekonomiska utvecklingen. Denna slutsats är dock inte särskilt väl underbyggd. På grundval av deras resultat skulle man snarare dra slutsatsen att olika faktorer i den ekonomiska utvecklingen drar åt skilda håll. De resultat som rapporteras är att egenföretagandet (med jordbruk undantaget) påverkas negativt av BNP per capita (skalfördelar), kvinnors arbetskraftsdeltagande (kvinnors lägre sannolikhet att bli egenföretagare) och industrins andel av förädlingsvärdet (skalekonomier i industriell verksamhet). Egenföretagandet påverkas positivt av servicenäringarnas andel, men det finns en betydande variation mellan länderna. Relativt Förenta staterna har Japan högre egenföretagande än förväntat efter kontroll för de nämnda faktorerna, medan Sverige har betydligt lägre egenföretagande än förväntat. Med tanke på att en relativt stor del av servicenäringarna i Sverige ligger inom offentlig sektor

är det senare resultatet knappast oväntat. För ett mindre urval av OECD-länder finner de också att egenföretagandet påverkas positivt av andelen industrisysselsättning i högteknologi-industrier. De finner en positiv korrelation med arbetslöshet i urvalet som helhet. Även bortsett från att orsakssambanden är svåra att fastställa ur dessa regressioner så är det också svårt att se något entydigt mönster i hur ekonomisk utveckling samvarierar med egenföretagandet, snarare tycks det vara den relativa styrkan i olika trender som blir avgörande för nettoeffekten.

Fölster och Trofimov (1996) använder också OECD data för perioderna 1965–1974, 1975–1984 och 1985–1993. De skattar egenföretagarandelens samband med bl.a. BNP-nivå, hushållssparande och skatteandelen av BNP. Resultaten är att sparande påverkar egenföretagarandelen positivt medan skatterna påverkar negativt. BNP-nivån har ett robust negativt samband med egenföretagarandelen. Kontroll för icke observerbara ländereffekter gör emellertid effekten av sparande och skatter statistiskt insignifikanta. De tolkar detta som att ländereffekter i själva verket suddar ut skillnaden mellan politiska regimer som gynnar respektive missgynnar egenföretagare. Med utgångspunkt från en politisk väljarjämviktsmodell skattar de därför en strukturell modell för att avgöra vilken typ av regim olika länder kännetecknas av. De finner att ungefär hälften av OECD-länderna karakteriseras av en regim som gynnar egenföretagare.

Black m.fl. (1996) visar med tidsseriedata att antalet momsregistrerade företag ökar med 5 procent då nettovärdet av fastighetsstocken ökar med 10 procent. Detta kan förklaras med att det egna huset är den helt dominerande säkerheten vid lån till egenföretagare. De studerar främst perioden 1974–1990 men får liknande resultat för perioden 1966–1990 då de istället använder data över privata företagsregistreringar. Som förklarande variabler har de också arbetslöshet (positiv effekt), realränta (negativ effekt) och tillväxttakt (positiv effekt). De senare variablerna hade dock inte alltid signifikanta koefficienter i de felkorrigeringsmodeller som skattades. De finner också att överlevnaden ökar med nettovärdet av fastighetsstocken vid start samt att överlevnadstiden inte varie-

rar nämnvärt med konjunkturerna. Det senare är ytterligare en indikation på kreditrestriktioner, eftersom de som lyckats ta sig över kapitalbarriären kommer att ha bättre än marginell lönsamhet på grund av knapphetsräntor. Deras överlevnadsutsikter påverkas därför inte så mycket av konjunkturen.

Parker (1996) försöker på aggregerade brittiska tidsseriedata testa huruvida det ökade egenföretagandet under 1980-talet berodde på att arbetslöshet tvingade fler att bli egenföretagare eller om det var en ökad avkastning på egenföretagande relativt lönearbete som låg bakom denna trend. Emellertid tycks han mäta denna senare differens genom de totala inkomsterna för respektive grupp. Om detta är rätt uppfattat kommer naturligtvis andelen egenföretagare att samvariera med egenföretagarnas totala inkomst. I sin skattade ekvation inkluderar han också marginalsattesatser samt räntenivån som ett mått på kapitalkostnaderna, och strejkaktiviteten som mått på risk. Hans slutsats är att båda mekanismerna verkar ha varit betydelsefulla. Räntenivån har en negativ effekt på både lång och kort sikt medan marginalsatserna har en positiv effekt. Eftersom en hög räntenivå sänker nuvärdet av förmögenhet skulle man kunna tolka den negativa effekten som konsistent med Black m.fl. (1996) och en kreditrestriktionshypotes. Marginalskatteeffekten är konsistent med hypotesen att egenföretagande ger större möjlighet att undvika skatt på arbetsinkomst.

En liknande studie görs av Robson (1991) på brittiska tidsseriedata (kvartal 1966–1986) i första hand för att förklara aktiebolagsbildning, men som bakgrund till detta också egenföretagandets utveckling i en felkorrigeringsmodell. Resultaten pekar på en positiv relation mellan andelen egenföretagare å ena sidan och kvoten arbetslöshet/vakanser samt mått på personliga likvida tillgångar å den andra. Detta tolkar Robson som en kapitalbarriär för eget företagande.

Crouchley m.fl. (1994) genomför en noggrann statistisk granskning av en tidsseriemodell på brittiska kvartalsdata 1950–1990. De pekar på svårigheterna att få tillförlitliga resultat när nivån på egenföretagande utgör den beroende variabeln, eftersom denna är resultatet av två skilda dynamiska processer: inträde och utträde

som antagligen beror på de oberoende variablerna på olika sätt. I deras studie förklaras egenföretagande av cykliska variabler och skattevariabler av olika slag. Deras resultat tyder på att arbetslöshet påverkar andelen av egenföretagare i första hand genom den minskade sysselsättningen och att effekterna ser olika ut för män och kvinnor. De finner inga signifikanta effekter av olika skattevariabler.

Som Meager (1994) påpekar är det inte helt självklart hur man bör tolka en positiv relation mellan andelen egenföretagare och arbetslöshetsmått. Eftersom total sysselsättning är negativt korrelerad med arbetslöshet och ingår i nämnaren på egenföretagarandelen är det snarast en allmän konjunkturcykeleffekt som fångas upp. Vid försök att kontrollera för detta får man snarast en negativ relation, liksom fallet är då man i mikrostudier kontrollerar för aggregerade arbetslöshetsmått.

5.4 Sammanfattning av de empiriska studiernas resultat

De forskare som haft tillgång till variabler som på något sätt mäter personlighetsdrag finner ofta en effekt av detta på beslutet att bli egenföretagare. Egenföretagare är oftare mer utåtriktade, mer aggressiva och tror mer på sin egen förmåga att påverka sin situation. De är däremot inte nödvändigtvis mer utbildade även om det tycks vara så att sannolikheten för att överleva som egenföretagare ökar med utbildning. Det senare kan vara en effekt av att utbildning lättar på kreditrestriktionerna. Detta kan i sin tur bero på att kreditgivarna med rätta tror att bättre utbildade också är bättre egenföretagare. De undersökningar som studerat detta kommer till något olika slutsatser och frågan kan inte sägas vara avgjord.

Familjebakgrund är viktig. Ofta har en majoritet av egenföretagare föräldrar eller andra nära släktingar som också är egenföretagare. Detta kan tolkas på litet olika sätt. Direkt kan det förstås innebära att de ärver, tar över eller går in som delägare i nära släktingars företag. Den positiva effekten av familjebakgrund kvarstår

dock även då man kontrollerat för detta. En tolkning är att dessa personer har sociala statusskäl att bli egenföretagare eftersom detta betraktas som eftersträvansvärt i den egna sociala gruppen. En annan tolkning är att de från barnsben har insupit kunskaper om egenföretagande som är svåra eller omöjliga att tillägna sig genom formell utbildning. En tredje tolkning är att de har tillgång till finansiellt stöd från familjekretsen som andra inte har, antingen i form av lån eller genom säkerheter. Sådana säkerheter kan ibland vara av mindre påtagligt slag som att man ingår i ett socialt sammanhang som kreditgivare och investerare tror kommer att borga för att personen anstränger sig för att fullgöra sina skyldigheter.

Den uppskattade inkomstskillnaden mellan att vara lönearbetsare och egenföretagare har ofta en positiv effekt betingad av bakgrundsvariabler. Det är emellertid oklart i vilken utsträckning man har lyckats ta hänsyn till problemet att dessa uppskattade inkomster måste beräknas på de befintliga inkomstdata. Först och främst är det problematiskt att skilja mellan kapital- och arbetsinkomster för egenföretagare, eftersom detta är mer eller mindre godtyckligt beroende på skatte- och bokföringsregler. Till detta kommer att strukturen i hushållsinkomsten ofta är annorlunda för egenföretagare eftersom makarnas arbetsbeslut inte är oberoende.

Förutom dessa mätproblem tillkommer ett mera principiellt metodproblem. Om alla företagare skiljer sig åt från löntagare på något icke observerbart sätt kan den skattade inkomstskillnaden bero på denna icke observerade skillnad om den är korrelerad med inkomsten. Det finns standardmetoder tillgängliga för att korrigera för detta, men resultatet mellan olika undersökningar skiljer sig ofta åt när det gäller riktningen på korrigeringen. Det måste betraktas som en öppen fråga huruvida detta beror på skillnader i de studerade urvalen eller på problem med specifikationen av de skattade ekvationerna. I de fall där man faktiskt iakttagit övergången från lönearbete till egenföretagande har de som tagit steget dock i allmänhet haft en lägre genomsnittlig lönenivå än övriga lönearbetsare. Det kan tolkas som att de fått bättre inkomster genom egenföretagande, men det kan även tolkas som att de som tar ste-

get att bli egenföretagare utgör ett negativt urval jämfört med de lönearbetande.

För den senare tolkningen talar att egen arbetslöshet och arbetslöshetens längd ofta bidrar till att öka sannolikheten för att bli egenföretagare. Det är dock viktigt att observera att detta inte betyder att de som överlever som egenföretagare är ett negativt urval, eftersom arbetslöshet också minskar överlevnadssannolikheten.

Överhuvudtaget krävs att man skiljer mellan gruppen som blir egenföretagare och de som förblir egenföretagare. Med ett årligt utflöde ur gruppen egenföretagare på runt 10 procent är dessa grupper långt ifrån identiska. Från det faktum att en betydligt större andel av de äldre är egenföretagare kan man inte dra slutsatsen att äldre är mer benägna att bli egenföretagare. Snarare tycks benägenheten vara större för yngre, medan däremot både möjligheten att faktiskt bli det och att dessutom förbli det är betydligt större för de äldre.

Genomgående finner man i olika studier att egna tillgångar ökar sannolikheten att bli, och oftast också att förbli, egenföretagare. Detta är en stark indikation på att egenföretagare har svårt att uppbringa kapital och därmed också benägna att använda för små kapitalinsatser. Orsakssambandet kan ifrågasättas, kanske är de som har egen förmögenhet helt enkelt mer lämpade som företagare. I de studier där man haft möjlighet att testa om samma effekt fås när förmögenheten fallit som manna från himlen får man emellertid samma samband. Detta talar starkt för att det faktiskt är en kreditrestriktion det är fråga om.

Tidsseriestudierna på aggregerade data är betydligt svårare att värdera än individstudierna. Det positiva samband som man finner med aggregerad arbetslöshet är i bästa fall oklart. I de fall man använt regionala arbetslöshetsmått i individstudier får man oftast det motsatta resultatet. Det samband man hittar med marginalskatter tyder på att höga marginalskatter kan göra egenföretagande mer attraktivt på grund av att det erbjuder möjligheter att undkomma skatt på arbetsinkomster, men tillförlitligheten i resultaten måste starkt ifrågasättas. Även dessa studier stöder dock hypotesen om likviditetsransonering.

Slutligen bör det observeras att genomgången ovan inte är uttömmande. Vissa äldre undersökningar har lämnats utanför, liksom ett antal opublicerade studier och ett stort antal studier som främst varit inriktade på minoriteters egenföretagande. Med stor säkerhet kan vi dock säga att vi presenterat ett representativt urval av studier kring egenföretagandets bestämningsfaktorer. I Tabell 2 ger vi en översiktstablå över flertalet av de studier vi har granskat.

6 Kan och bör egenföretagande understödjas?

Gruppen egenföretagare är mycket heterogen. Ofta identifieras gruppen i den allmänna debatten med tillväxtbefrämjande entreprenörer. Därefter dras slutsatsen att fler egenföretagare därför alltid måste vara att föredra. Detta är fel av flera skäl.

För det första har mindre utvecklade länder ofta en hög andel egenföretagare. Detta beror helt enkelt på att en stor del av befolkningen fortfarande är sysselsatt i småskalig och tekniskt ineffektiv produktion. Man kan också lätt konstatera att även en ökad andel tjänsteproduktion i ekonomin resulterar i en ökad andel egenföretagare. Hur stor andel egenföretagare en väl fungerande ekonomi bör ha beror således på dess näringsstruktur.

För det andra är det lätt att inse att länder med en i huvudsak privat organiserad hälsovård, utbildning etc. per definition kommer att visa upp en större andel egenföretagare eftersom dessa annars skulle ha varit offentligt sysselsatta.

För det tredje varierar andelen egenföretagare på ett naturligt sätt med ålderssammansättningen i arbetskraften. Ju äldre arbetskraften är desto större andel är egenföretagare. Detta är ett allmänt empiriskt faktum som förklaras av att överlevnadsutsikterna för egenföretagare ökar med ålder, förmodligen på grund av de större resurser äldre personer har i form av erfarenhet, egen förmögenhet, sociala nätverk och etablerade branschkontakter.

Vidare kan andelen egenföretagare öka om arbetslösheten stiger. I den mån detta inte beror på att den totala sysselsättningen minskat proportionellt mer bland lönearbetare kan orsaken vara att vissa tvingats till egenföretagande även om de skulle föredra anställning. En positiv syn på detta är att många genom att bli arbets-

lösa får en avgörande knuff för att ta steget till egen företagsamhet och ett bättre liv. Arbetslösa som startar eget företag misslyckas oftare än andra grupper egenföretagare. Detta tyder på att ökat egenföretagande i arbetslöshetstider snarast bör ses som en dold undersysselsättning och ur individens synpunkt är välfärdssänkande jämfört med alternativa sysselsättningar.

Ett motiv för egenföretagande kan vara de möjligheter skattesystemet ger för individen att undvika beskattning av det egna arbetet. Apel (1994) undersöker hushållens konsumtionsutgifter och drar slutsatsen att egenföretagarnas inkomster är underrapporterade med ca 10 procent. Att bli egenföretagare av detta skäl är välfärdshöjande för den enskilda individen. Ur samhällsekonomisk synpunkt är det mera tvivelaktigt.

Den likviditetsransonering som begränsar egenföretagandet har inte bara den negativa effekten att hindra i övrigt kompetenta men medellösa personer från att bli egenföretagare. Den kan också bidra till att förhindra inkompetenta personer från att utnyttja kredit-systemet och konkursinstitutionerna för att finansiera dödfödda projekt.

Det kan därför inte vara ett rimligt samhällsekonomiskt mål att generellt söka öka egenföretagandet som det definieras i de mått vi har tillgång till. Det framhålls ofta i den allmänna debatten att asymmetrier i det svenska skattesystemet missgynnar just egenföretagare. Den litteratur vi gått igenom ger inget stöd för någon bedömning av den frågan, möjligen finns ett visst stöd för att höga marginalsatser på löneinkomster har en positiv effekt på andelen egenföretagare, men den empiriska grundvalen för detta är mycket svag. Det kan finnas skäl att söka korrigera de snedvridningar i resursallokeringen som likviditetsransoneringen ger upphov till med skatteinstrument. Vår läsning av litteraturen är dock att sådana förslag bör underbyggas mycket bättre genom fortsatt forskning innan de omsätts i praktisk politik.

Oavsett om egenföretagare i allmänhet är gynnade eller missgynnade kan det finnas skäl att söka öka möjligheterna för goda entreprenörer att ta steget över till eget företagande och underlätta för dem att växa eftersom de positiva externa effekterna på syssel-

sättning och efterfrågan kan motivera en aktiv stödpolitik. Svårigheten ur politiksynpunkt är hur detta i så fall skall gå till.

Generella åtgärder för att öka egenföretagarnas nettoinkomst kommer, enligt de studier som refererats ovan, att påverka beslutet att bli egenföretagare relativt lite samtidigt som alla redan etablerade egenföretagare får en subvention. Om man anser att egenföretagarna är missgynnade relativt andra grupper är detta ett skäl att ändå genomföra sådana åtgärder. I syfte att öka egenföretagandet generellt är det emellertid en dyr åtgärd med obetydlig effekt, eftersom det bara påverkar den lilla grupp, som har tillräcklig egen förmögenhet men ännu inte funnit det lönsamt att ta steget över till egenföretagande.

Man skulle i stället kunna inrikta sig på den mycket större grupp som inte har egen förmögenhet i förhoppningen att tillräckligt många av dessa har kompetens att bli goda egenföretagare. Skämtsamt skulle man kunna hävda att Lindh och Ohlsson (1996) kan tolkas som att ett utökat BingoLotto skulle bidra till en väsentlig ökning av egenföretagandet. Mer allvarligt skulle ett slumpmässigt utdelande av tillräckligt stora klumpsommebelopp till de delar av befolkningen som är tänkbara egenföretagare kunna öka egenföretagandet genom att lätta på likviditetsransoneringen.

Frågan är dock om det finns något effektivt sätt att på förhand identifiera de individer som har goda förutsättningar för egenföretagande, att "plocka vinnarna" som det ofta uttrycks? Såväl teoretiskt som empiriskt förefaller det rimligt att tro att informationsproblemen förhindrar en lösning som inte till åtminstone någon del bygger på en egen insats från den potentielle egenföretagarens sida.

Om vi antar att likviditetsransoneringen i dag gör det alltför svårt att bli egenföretagare så bör man lätta på denna restriktion. Det kan ske antingen genom att söka sänka kravet på egen insats, eller genom att omfördela förmögenhet så att fler kan få ihop till den egna insatsen. Det senare är i princip BingoLottometoden i en mer riktad variant.

Att omfördela förmögenhet i syfte att öka egenföretagandet kommer dock med största sannolikhet att strida mot andra fördel-

ningspolitiska målsättningar eftersom en effektiv sådan politik måste inriktas på att omfördela till personer som redan har en förhållandevis gynnsam position. Detta leder till en ökad ojämlikhet i förmögenhetsfördelningen.

Kravet på egen insats skulle kunna sänkas generellt genom att minska informationsproblemet med svårbedömda risker och göra riskhanteringen effektivare. Allt annat lika är en stabil ekonomisk utveckling med långsiktiga regelverk en önskvärd situation eftersom detta både minskar osäkerheten och storleksordningen på riskerna generellt. För en liten öppen ekonomi på en turbulent världsmarknad kan en sådan tulipanaros dock vara mer önskvärd än uppnåelig. Mer specifikt riktade åtgärder som underlättar kreditvärdering och fördelar riskerna förefaller då vara en mer framkomlig väg.

Då återstår emellertid frågan om staten i detta avseende har någon fördel gentemot gentemot privata aktörer; banker, riskkapitalbolag och andra investerare. Vi kan se åtminstone två olika möjligheter till att det hypotetiskt skulle kunna vara fallet. Staten skulle teoretiskt kunna samla och sortera information om de rent tekniska förutsättningarna för ett affärsprojekt effektivare än vad en enskild affärsbank eller investerare kan. Detta är väl åtminstone delvis syftet bakom NUTEK (ett annat syfte är att göra företagarens egen bedömning bättre genom att tillhandahålla sådan information). Den andra möjligheten är att staten också skulle kunna fördela och försäkra risker effektivare än en enskild bank och därigenom minska, om än inte helt avskaffa, behovet av säkerhet. Mot detta talar de välkända incitamentsproblemen med offentlig kreditgivning, som uppstår när de ansvariga för riskbedömningen inte löper samma personliga risker som privata aktörer.

6.1 Sammanfattande slutsats

Egenföretagande är en verksamhetsform som individerna väljer efter en sammanvägning av flera olika faktorer. Vetenskapliga undersökningar pekar på att den framtida förtjänsten därvidlag har

relativt osäkert inflytande. Samtidigt utesluter olika former av likviditetsransonering stora delar av befolkningen från att överhuvudtaget överväga valet. Detta är i grunden ett informationsproblem på grund av att kreditgivare i förväg har svårt att bedöma projektets utsikter att lyckas liksom att i efterhand avgöra huruvida ett misslyckande beror på låntagarens passivitet och/eller dumdrighet.

Egenföretagande varierar också med många andra övergripande faktorer som befolkningens ålderstruktur, den geografiska och ekonomiska näringsstrukturen, lagstiftning och skatteregler, samt det allmänna konjunkurläget. Detta gör det svårt att bedöma om och i så fall hur stort detta problem egentligen är, framförallt därför att vi också saknar kvantitativ kunskap om kompetensen hos potentiella företagare.

Utifrån den nationalekonomiska forskning som sammanfattats i denna rapport kan man inte finna något starkt stöd för politisk intervention överhuvudtaget. Om detta av andra anledningar likväl anses önskvärt, pekar resultaten från den nationalekonomiska forskningen om egenföretagarnas individuella valsituation starkt mot slutsatsen att åtgärder för förbättrad kreditvärdering och en viss försiktig offentlig återförsäkring av riskerna utgör de mest välriktade instrumenten för en sådan politik. Förändringar av beskattningen och regelverket för företagsformer kan också ha effekt, men önskvärdheten av detta måste bedömas utifrån ett bredare samhällsekonomiskt perspektiv än det vi anlagt i denna rapport.

Slutligen måste det betonas att det relativt snäva perspektiv vi använder för att få en hanterlig översikt av forskningslitteraturen inom ett visst område inte kan utgöra en tillräcklig grund för en ekonomisk politik gällande egenföretagare. För detta krävs ett mycket bredare perspektiv liksom, enligt vår åsikt, mer omfattande forskning.

Referenser

- Acs, Zoltan J., David D. Audretsch och David S. Evans (1994), Why Does the Self-Employment Rate Vary across Countries and over Time?, Discussion Paper No. 871, Centre for Economic Policy Research, London
- Aghion, Philippe och Patrick Bolton (1991), A Trickle-Down Theory of Growth and Development with Debt-Overhang, manuskript DELTA, Paris, juni
- Aghion, Philippe och Patrick Bolton (1992), Distribution and Growth in Capital Market Models, *European Economic Review* 36(2/3), april, 603–611
- Alba-Ramirez, Alfonso (1994), Self-Employment in the Midst of Unemployment: The Case of Spain and the United States, *Applied Economics*, 26, 189–204
- Apel, Mikael (1994), *Essays on Taxation and Economic Behavior*, doktorsavhandling, Economic Studies 18, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala
- Apel, Mikael och Henry Ohlsson (1995), The Demand for Pools and Lotteries in Sweden, pågående arbete, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala
- Banerjee, Abhijit V. och Andrew F. Newman (1991), Risk-Bearing and the Theory of Income Distribution, *Review of Economic Studies*, 58, 211–235

- Bates, Timothy (1990), Entrepreneur Human Capital Inputs and Small Business Longevity, *Review of Economics and Statistics*, 72(4), november, 551–559
- Bernhardt, Irwin (1994), Comparative Advantage in Self-Employment and Paid Work, *Canadian Journal of Economics*, 27(2), 273–289
- Black, Jane, David de Meza och David Jeffrey (1996), House Prices, the Supply of Collateral and the Enterprise Economy, *Economic Journal*, 106(434), januari, 60–75
- Blanchflower, David G. och Andrew J. Oswald (1997), What Makes an Entrepreneur?, under publicering i *Journal of Labor Economics*
- Blanchflower, David G. och Andrew J. (1992), Entrepreneurship and Supernormal Returns: Evidence from Britain and the US, manuskript presenterat på konferensen "The Birth and Start-Up of Small Firms", juni 1992, Bocconi-universitetet, Milano
- Blanchflower, David G. och Bruce D. Meyer (1994), A Longitudinal Analysis of Young Entrepreneurs in Australia and the United States, *Small Business Economics*, 6(1), februari, 1–19
- Blau, David M. (1987), A Time-Series Analysis of Self-Employment in the United States, *Journal of Political Economy*, 95(3), 445–467
- Brock, William och David Evans (1989), Small Business Economics, *Small Business Economics*, 1, 7–20

- Cressy, Robert (1996), Are Business Startups Debt-Rationed?, *Economic Journal*, 106(438), september, 1253–1270
- Crouchley, R., P. Abell och D. Smeaton (1994), An Aggregate Time Series Analysis of Non-Agricultural Self-Employment in the UK, Discussion Paper No. 209, Centre for Economic Performance, London School of Economics, London
- Davis, Steven J. och Magnus Henrekson (1997), Industrial Policy, Employer Size and Economic Performance in Sweden, i Freeman, R. B., Swedenborg, B. och R. Topel, red., *The Welfare State in Transition*, University of Chicago Press, Chicago
- De Wit, Gerrit (1993a), Models of Self-Employment in a Competitive Market, *Journal of Economic Surveys*, 7(4), 367–331
- De Wit, Gerrit (1993b), *Determinants of Self-Employment*, Physica-Verlag, Heidelberg
- Evans, David och Boyan Jovanovic (1989), An Estimated Model of Entrepreneurial Choice under Liquidity Constraints, *Journal of Political Economy*, 97, 808–827
- Evans, David och Linda Leighton (1989), Some Empirical Aspects of Entrepreneurship, *American Economic Review*, 79, 519–535
- Fairlie, Robert W. och Bruce D. Meyer (1996), Ethnic and Racial Self-Employment Differences and Possible Explanations, *Journal of Human Resources*, 31(4), 757–793
- Fuchs, Victor R. (1982), Self-Employment and Labor Force Participation of Older Males, *Journal of Human Resources*, 17(3), 339–357

Fuji, Edward T. och Clifford B. Hawley (1991), Empirical Aspects of Self-Employment, *Economics Letters*, 36, 323–329

Fölster, Stefan och Georgi Trofimov (1996), Does the Welfare State Discourage Entrepreneurs?, manuskript, Industriens utredningsinstitut, Stockholm

Holtz-Eakin, Douglas, David Joulfaian, och Harvey S. Rosen (1994a), Sticking It Out: Entrepreneurial Survival and Liquidity Constraints, *Journal of Political Economy*, 102(1), 53–75

Holtz-Eakin, Douglas, David Joulfaian, och Harvey S. Rosen (1994b), Entrepreneurial Decisions and Liquidity Constraints, *Rand Journal of Economics*, 25(2), 334–347

Jenkins, Stephen P. (1995), Accounting for Inequality Trends: Decomposition Analyses for the UK, 1971–86, *Economica*, 62(245), februari, 29–63

Laferrère, Anne och Peter McEntee (1996), Self-Employment and Intergenerational Transfers: Liquidity Constraints or Family Environment?, Document de Travail no 9637, CREST, Institut National de la Statistique et des Etudes Economique, Cedex

Lentz, Bernard F. och David N. Laband (1990), Entrepreneurial Success and Occupational Inheritance among Proprietors, *Canadian Journal of Economics*, 23(3), 563–579

Lindh, Thomas och Henry Ohlsson (1996), Self-Employment and Windfall Gains: Evidence from the Swedish Lottery, *Economic Journal*, 106(439), november, 1515–1526

- Lindh, Thomas och Henry Ohlsson (1998), Self-Employment and Wealth Inequality, under publicering i *Review of Income and Wealth*
- Meager, Nigel (1994), Self-Employment Schemes for the Unemployed in the European Community: The Emergence of a New Institution and Its Evaluation, i Günther Schmid, red., *Labor Market Institutions in Europe – A Socioeconomic Evaluation of Performance*, M.E. Sharpe, New York
- OECD (1992), Recent Developments in Self-Employment, Chapter 4, i *Employment Outlook*, Paris, juli
- Parker, Simon C. (1996), A Time Series Model of Self-Employment under Uncertainty, *Economica*, 63(251), augusti, 459–475
- Rees, Hedley and Anup Shah (1986), An Empirical Analysis of Self-Employment in the U.K, *Journal of Applied Econometrics*, 1, 95–108
- Robson, Martin T. (1990), Self-Employment and New Firm Formation, *Scottish Journal of Political Economy*, 38(4), november, 352–368
- Schiller, Bradley R. och Philip E. Crewson (1997), Entrepreneurial Origins: A Longitudinal Inquiry, *Economic Inquiry*, 35, juli, 523–531
- Taylor, Mark P. (1996), Earnings, Independence or Unemployment: Why Become Self-Employed? *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 58(2), 253–265
- Tirole, Jean (1988), *The Theory of Industrial Organization*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts

Van Praag, C. Mirjam (1994), Determinants of Self-Employment Duration: A Competing Risks Model, manuskript, Tinbergen Institute, Amsterdam

Van Praag, C. Mirjam, och Hans Van Ophem (1995), Determinants of Willingness and Opportunity to Start as an Entrepreneur, *Kyklos*, 48, 513–540

Self-employment and Manna from Heaven – A Summary

Why do people become self-employed? And why do they continue to work as self-employed? Our report has two purposes. The first is to report some facts about the development of self-employment in the OECD. The second purpose is to provide a survey of economic research around the choice of self-employment.

During the period 1950–1980 the share of self-employed in total employment decreased in the OECD countries. The decrease in self-employment coincided with urbanisation and the growth of mass production industries.

In the 1980s the share of self-employed started to increase again in most of the OECD countries. One of the reasons for this increase is that industrial production tends to be replaced by an increasing production of services.

Our research survey focuses on those economic factors that are important for the individual's decision to choose self-employment. Questions concerning economic structure, for example the scope for small firms in the economy, are only touched upon as background facts.

The international economic research on the determinants for the individual's choice of self-employment has been distinctly modest. In recent years, however, this line of research has attracted more attention.

This coincides with an increase in the political interest in self-employment. The entrepreneurial abilities of the self-employed have been considered as an important ingredient in promoting growth and employment.

Swedish economic research on self-employment is still very limited. It is an important task, therefore, to make the international

research results available to an audience outside of the research community.

Self-employment and Entrepreneurs

A self-employed person is gainfully employed but does not receive wages or a salary. Among the self-employed we will find both unpaid family members helping out in the family firm and executives with major stock holdings in large and successful firms. The local pizza baker and the baby-sitter, as well as highly paid management consultants and some successful researchers, are defined as self-employed. They are all in some sense entrepreneurs, but their contributions to production are obviously different in many respects.

Sometimes it is claimed that it is always better to have more self-employment. That is not true. Countries lagging in economic development often have large shares of self-employment. For example Turkey and Greece have the highest shares of self-employment among the OECD countries. Most of this self-employment is represented by small scale and relatively inefficient production.

Self-employment is sometimes the only option for those who do not want to be or do not have the opportunity of being employees. There are dynamic, independent, resourceful and creative entrepreneurs that choose self-employment. But there are also persons who become self-employed because they are excluded from the regular labour market. Previously hired employees who become self-employed often received relatively low wage or salary income as employees.

At the same time there are many people who wish to become self-employed but are restrained by lack of own capital as well as sufficient venture capital. Were it not for this capital threshold, more people would have the opportunity to become self-employed. Lottery winnings and gifts, therefore, give people an opportunity to become self-employed that they would otherwise not have had.

This does not imply that the number of self-employed would actually increase in the absence of this threshold. If the current

threshold is efficient in only excluding those who are unfit to survive as self-employed, a lowered threshold would only increase the turnover of self-employment.

Determinants of Self-employment

Research shows that the decision to become self-employed depends to a large extent on psychological and social factors. The opportunities to increase personal income also play a role.

Self-employed persons are to a higher degree than others convinced that they are in control of their own fate. They are also less risk averse. Many have close relatives who are self-employed. They also belong to social and ethnic groups that are less well integrated in society, for example immigrants.

Opportunities to increase personal income hypothetically mean that self-employed persons earn more than a person with the same background and personal characteristics would earn in employment. But this does not rule out the fact that employees in general would earn more as self-employed than those who actually are self-employed. Many studies find this to be the case.

How large the estimated increase in personal income is depends on the extent to which background factors and personal characteristics have been taken into account. Often the increases are quite low. Psychological and social factors are much more important for the decision to become self-employed. It seems that a large part of the utility derived from being self-employed has nothing to do with money. Median incomes for the self-employed are in fact lower than for employees in most countries.

The studies surveyed here cannot conclusively determine whether the self-employed are better off. The non-pecuniary benefits are hard to measure.

Nor is there any conclusive evidence about the effects of taxation. Some results indicate, however, that high marginal taxes may increase self-employment. That may be because self-employment makes it possible to lower the tax rate on own labour. This does not contradict the fact that high marginal taxes decrease the pro-

pensity to hire labour in the own firm. The trend in the OECD towards a larger share of self-employed without any employees points in that direction.

Some macroeconomic studies find a positive relation between unemployment and the share of self-employed. This may, however, simply be due to the fact that the number of employees decreases faster than the number of self-employed in recessions.

In studies on the regional or individual level one usually finds that the relation between unemployment and the self-employment share is negative. The local demand situations seems to be more important for self-employment than the higher probability for unemployed to become self-employed.

Liquidity constraints

Own wealth increases the probability to become self-employed. This indicates that own capital and venture capital for self-employment cannot be borrowed without collateral to the extent desired. In economic literature this is referred to as liquidity constraints. A person without own assets to use directly or as collateral is then cut off from the opportunity to choose self-employment. This interpretation is strongly supported by the fact that persons who have received inheritances or won in lotteries, which is unrelated to their ability as self-employed, are also more likely to be self-employed than others. Thus, it is possible, but hardly efficient, to increase the number of individuals who becomes self-employed by randomly distributing large sums of money to those who are liquidity-constrained.

Some people, without means of their own, cannot become self-employed even if they would be more productive as such. Is this then a reason for government intervention?

Liquidity constraints arise due to an information problem. It is difficult for a lender or investor to assess the risks associated with a self-employment project. An important reason for this is that the success of the project to a large extent depends on the personal characteristics and efforts of the self-employed person wishing to

borrow. It is also hard to check whether the borrower fulfils his obligations or simply uses the loan to finance a leisurely life style or an extensive travel program for a time before going bankrupt.

Present research cannot determine whether lenders solve this problem efficiently by requiring private means of some sort in order to grant loans. It is possible that the public sector, as compared to private agents, may have certain advantages in pooling information about technical prerequisites for different projects and the evaluation of the creditworthiness of individuals. If it were possible to diversify the risks to a higher degree, for example by providing public credit insurance for self-employment financing, the capital markets might become more socially efficient in this respect.

An argument against this is that public credit insurance easily becomes less efficient than private counterparts, since public administrators in general do not have the same personal incentives to avoid bad risks. The household wealth distribution is very unequal. This implies that many, in particular young people, are liquidity constrained and find it difficult to become self-employed. Let us imagine that these persons are equally likely to succeed as self-employed as persons with sufficient own or family assets. In that case many people would be able to improve their own well-being and at the same time contribute to a more efficient economy, if only the liquidity threshold could be lowered.

Bilagor

Tabell I

Några olika sätt att redovisa företagarandelen av sysselsättningen. AKU är sifferuppgifter från arbetskraftsundersökningar, NR från nationalräkenskaperna. Källa för samtliga sifferuppgifter är OECD Statistical Compendium 1997.

År	Egenföretagarandel av den totala sysselsättningen						av sysselsättning utanför jordbruket						av privat syssels. utanför jordbruket		
	Sverige		Norge		Storbri-tannien		Sverige		Norge		Storbri-tannien		Sve-rige	Nor-ge	Stor-brit.
	AKU	NR	AKU	NR	AKU	NR	AKU	NR	AKU	NR	AKU	NR	NR	NR	NR
1975	8.5		15.1		8.1		4.7		8.6		7.2				
1976	8.2		14.8		8.0		4.6		8.2		7.0				
1977	8.0		14.2		7.8		4.5		7.8		6.8				
1978	8.1		14.1		7.7		4.5		8.0		6.8				
1979	8.1		13.6		7.6		4.6		7.6		6.6				
1980	8.0	8.3	14.3	12.7	8.1	8.4	4.6	5.0	8.6	6.9	7.1	7.5	7.5	9.2	9.6
1981	7.9	8.3	13.8	12.5	8.8	9.2	4.6	5.2	8.0	6.9	7.9	8.3	7.8	9.4	10.7
1982	8.1	8.5	13.7	12.3	9.2	9.6	4.9	5.5	8.2	6.9	8.3	8.7	8.3	9.4	11.2
1983	7.9	8.3	13.2	12.2	9.6	10.0	4.8	5.4	8.0	6.9	8.7	9.1	8.1	9.5	11.8
1984	7.6	8.0	13.3	12.0	11.4	11.7	4.7	5.1	8.5	6.9	10.3	10.8	7.8	9.5	13.9
1985	7.3	7.7	12.2	11.7	11.5	12.0	4.5	4.8	7.2	6.9	10.6	11.1	7.4	9.4	14.3
1986*	6.6	7.5	12.7	11.6	11.5	12.2	4.3	4.7	7.7	7.0	10.6	11.4	7.1	9.5	14.6
1987*	9.2	7.1	11.6	11.0	12.4	12.4	6.9	4.6	7.3	6.6	11.4	11.6	6.9	9.1	14.9
1988	9.0	7.0	11.9	11.0	12.6	13.6	6.9	4.6	7.5	6.7	11.6	12.9	6.9	9.2	16.3
1989	9.1	7.1	11.8	10.9	13.3	14.7	7.2	4.9	7.5	6.6	12.4	14.0	7.3	9.3	17.5
1990	9.6	7.0	11.3	10.6	13.3	14.6	7.8	4.9	7.0	6.3	12.4	13.9	7.2	9.0	17.3
1991	9.4	7.0	10.8	10.3	13.0	14.2	7.7	5.0	6.8	6.2	12.1	13.5	7.4	8.9	16.8
1992	9.9	7.6	10.6		13.3		8.2	5.5	6.9		12.2	13.7	8.2		
1993	10.8	8.3	10.4		13.1		8.9	6.0	6.8		12.2	13.8	9.1		
1994	11.1	8.5	10.0		13.5		9.2	6.2	6.4		12.5		9.3		

*) Från 1986 redovisas i svenska AKU endast personer mellan 16 och 64 år mot tidigare 16 och 74 år. Från 1987 räknas i svenska AKU. Ägare till aktiebolag som egenföretagare även om de är anställda av bolaget.

Tabell 2 Översikt över empiriska studier av egenföretagande. Endast ett mindre urval av variabler är med. Frågetecken markerar insignifikanta eller oklara resultat. Observera att få av studierna är direkt jämförbara.

Studie	Land	Data	Urval	Förklarad variabel
Mikrostudier				
Lindb & Ohlsson 1996	Sverige	Tvårsnitt 81	Representativt	Är egenföretagare
Blachflower & Oswald 1991	Storbritannien	Tvårsnitt 81	23 år	Är egenföretagare
Evans & Leighton 1989	USA	Panel 66-81	Vita män 29-39	Bli ftg om lönearb
	USA	Överlap 68-87	Vita män 25-60	Bli ftg om lönearb
	USA	Tvårsnitt	Vita män 29-39	Är egenföretagare
Evans & Jovanovic	USA	Panel 81, 85	Vita män 29-39	Bli ftg
Lentz & Laband 1990	USA	Tvårsnitt 79	Egenföretagare	Inkomst/median
Holtz-Eakin m.fl. 1994a	USA	Panel 81, 85	Arvtagare	"Överlevnad"
Holtz-Eakin m.fl. 1994b	USA	Panel 81, 85	Arvtagare	Bli ftg
Laferrère & McEntee 1996	Frankrike	Tvårsnitt 91-92	Män utom jordbruk	Är egenföretagare
De Wit 1993	Holland	Tvårsnitt 83	92 % män (6 klass 1952)	Är egenföretagare
	Holland	Tvårsnitt 87	Ekonomer	Är egenföretagare
Van Praag 1994	USA	Panel 85-89	Vita män, 20-32, med ftg	Varaktighet ftg
Van Praag & Van Ophem 1994	USA	Tvårsnitt 85-89	Vita män, 20-32, med ftg	Blivit egenföretagare
Schiller & Crewson 1995	USA	Tvårsnitt 79-90	Män & kvinnor 22-33	Varit egenföretagare
	USA	Tvårsnitt 79-90	Män & kvinnor 22-33	Ftg & hög inkomst
Bates 1990	USA	Tvårsnitt 82	Vita män ftgstart 76-82	Ftg aktivt 82
Cressy 1996	Storbritannien	Tvårsnitt 88	Ftgstarter, kontodata	konto öppet 92
Taylor 1996	Storbritannien	Tvårsnitt 91	Heltidsarb män	Är egenföretagare
Rees & Shah 1986	Storbritannien	Tvårsnitt 78	Heltidsarb män	Är egenföretagare
Fuji & Hawley 1991	USA	Tvårsnitt 82	Män 25-55	Är egenföretagare
Bernhardt 1994	Kanada	Tvårsnitt 81	Vita heltidsarb utom jordb	
Alba-Ramirez 1994	Spanien	Tvårsnitt 85	De som bytt jobb	Bli egenftg
	USA	Tvårsnitt 86, 88	Vita som bytt jobb utom jordb	Bli egenftg
Makrostudier				
Acs m.fl. 1994	OECD	Årsdata 68-90	Obalanserad panel	Egenftg av a-kraft
Biau 1987	USA	Årsdata 48-62		Egenftg av män i a-k
Black m.fl. 1996	Storbritannien	Årsdata 74-90		Flöde momsreg
Fölster & Trofimov	OECD	65-74, 75-84, 85-93	Panel 19 länder	Egenftg av syst
Parker 1996	Storbritannien	Årsdata 59-91		Egenftg av a-kraft
Robson 1991	Storbritannien	Kvartal 67-85		Egenftg av a-kraft
Crouchley m.fl. 1994	Storbritannien	Kvartal 50-90		Egenftg av syst
Lindb & Ohlsson 1998	Sverige	Obs mellan 20-92	16 obs skilda tidsmellanrum	Anställda/egenftg*

Egenföretagarandelen i makrostudierna exkl. jordbruk utom Acs m.fl. och Lindh & Ohlsson.

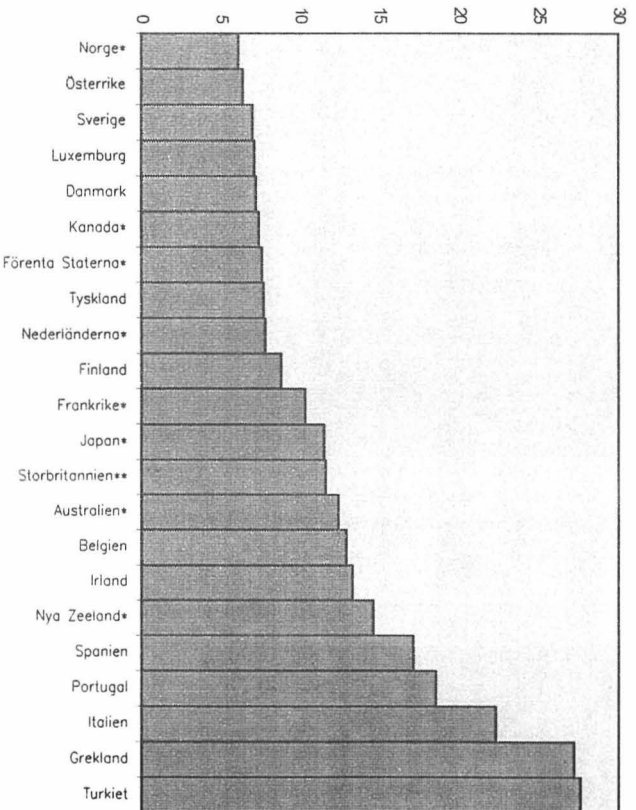
* Den förklarade variabeln i denna studie *minskad* egenföretagarandelen ökar.

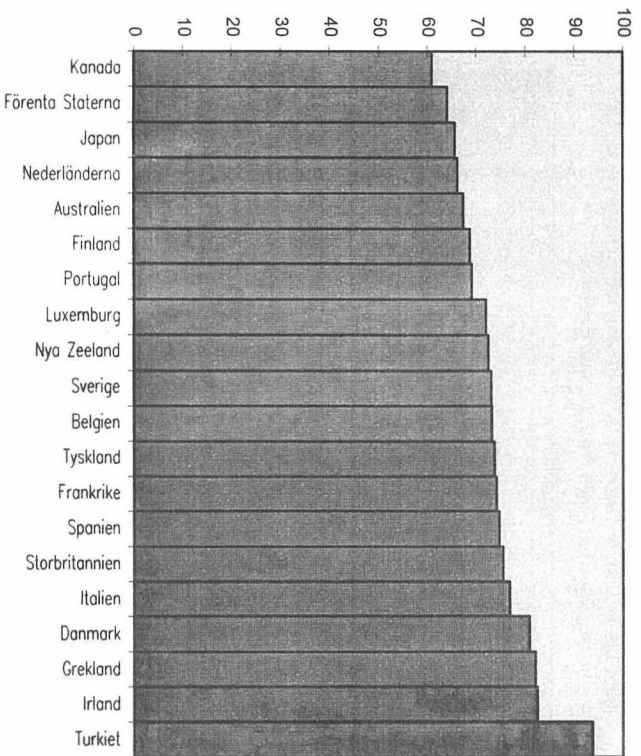
Förklarande variabler och effekt:

likviditet	arbetslöshet	utbildning	inkomst	familjebakgrund
+ Lotterivinster och arv	- Regional			+ Föräldrar egenföretagare
+ Gåvor och arv	- Regional			+ Föräldrar egenföretagare
+ Nettoförmögenhet	?+ Egen	? Antal år	?- Årsinkomst	
+ Kapitalinkomster		+ Examen	- Årsinkomst	
	+ Egen	+ Antal år		+ Fader egenföretagare
+ Nettoförmögenhet		? Antal år	- Tidigare lön	
		+ Antal år		+ Föräldrar företagare
+ Arv, hus & nettoförm			+ Tidigare bruttointkomst	?+ Arv efter egenföretagare
+ Arv, hus & nettoförm			? Tidigare lön	? Arv efter egenföretagare
?+ Arv, hus, gåvor, sår föräld		- År och examen		+ Far/svårfar egenföretag.
		- Antal år	? Skattad differential	+ Fader egenföretagare
+ Extrainkomster		? Flera olika	? Skattad differential	? Föräldrars utbildning
? Tillgångar	?/+ Regional/Egen	? Antal år		
+ Tillgångar & fastigheter	+/? Regional/Egen	? Antal år		
	? Egen varaktighet	?- Högre utbildning		?+ Föräldrar företagsledare
	- Egen varaktighet	? Högre utbildning		? Föräldrar företagsledare
		+ Högre utbildning		? Nära släkt till egenftg
?+ Lånekapital & fastigheter		? Examen	? Förväntad lön	
+ Fastighetsvärde	?- A-lösa per vakans	? Examina	+ Skattad differential	+ Förälder företagare
		+ Antal år	+ Skattad differential	
+ Finansiella tillgångar		+ Antal år	+ Skattad differential	
+ Hus, kapitalinkomst		? Högre utbildning	+ Skattad differential	
	+ Egen varaktighet	? Antal år		
	+ Egen varaktighet	? Antal år		
likviditet	arbetslöshet	skatter	inkomst	
		? Marginalskatte	- BNP/capita	
			- Minimalön	
+ Fastighetsvärden	+ Antal a-lösa		+ BNP-tillväxt	
+ Sparande		- Skatteandel	- BNP-nivå	
	+ A-lösa/a-kraft	+ Marginalskatte	+ Gmsn rel ftginkomst	
+ Likvida privata tillgångar	- A-lösa/vakanser		- Gmsn rel ftginkomst	
	+ A-lösa/a-kraft	? Bolags & arv	- BNP/capita	
+ Jämlikhet i förmögenhet			+ Gmsn årslön	

Bilaga 1

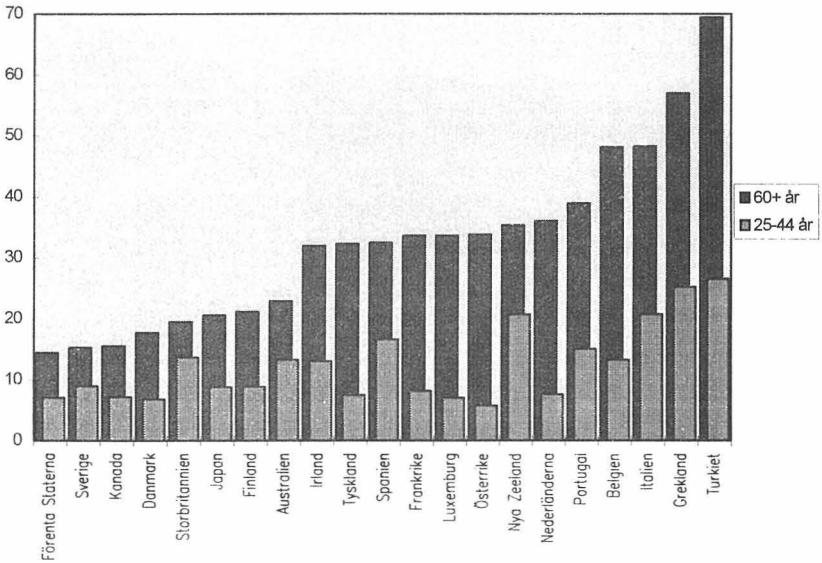
Figur 1. Egartföretagarandelar av civil sysselsättning utanför jordbruket 1990 (Grekland 1989). Källa OECD (1992, Tab. 4.1). * exkl. ägare-chefer ** exkl. vissa ägare-chefer.

Figur 2. Andel män av egenföretagare utanför jordbruket 1990 (EG-länder 1989). Källa OECD (1992, Tab. 4.A.7). Sverige AKU (1996, Tab. 3A)

Figur 3. Egenföretagarandel av civil sysselsättning utanför jordbruk i olika åldersgrupper 1990 (EG-länder 1989). Källa OECD (1992, Tab. 4.A.8), Sverige AKU (1996, Tab. 2A, inkl jordbruk)

Förteckning över ESO:s tidigare publicerade rapporter

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) är en kommitté (B 1981:03) under Finansdepartementet. Dess huvuduppgift är att bredda och fördjupa underlaget för budgetpolitiska och samhällsekonomiska avgöranden. En särskild uppgift är att belysa frågor om den offentliga sektorns effektivitet och produktivitet. Expertgruppen arbetar främst genom att lämna uppdrag till myndigheter, institutioner och forskare. Rapporterna publiceras i departementsserien eller i annan lämplig form.

I Ds-serien har ESO tidigare utgivit följande rapporter

1982

- Perspektiv på besparingspolitiken (Ds B 1982:3)
- Inkomstfördelningseffekter av livsmedelssubventioner (Ds B 1982:7)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 1. Budgetunderskottens teori och politik. Statens budgetfinansiering och penningpolitiken (Ds B 1982:9)
- Offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdena (Ds B 1982:10)
- Ökad produktivitet i offentlig sektor – en studie av de allmänna domstolarna (Ds B 1982:11)

1983

- Staten och kommunernas expansion – några olika styrmedel (Ds Fi 1983:3)
- Enhetligt barnstöd? (Ds Fi 1983:6)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 2. Fördelningseffekter av budgetunderskott. Hushållsekonomi och budgetunderskott (Ds Fi 1983:7)
- Minskad produktivitet i offentlig sektor – en studie av patent- och registreringsverket (Ds Fi 1983:18)
- Driver subventioner upp kostnader? – prisbildningseffekter av statligt stöd (Ds Fi 1983:19)
- Administrationskostnader för några transfereringar (Ds Fi 1983:22)
- Generellt statsbidrag till kommuner – modellskisser (Ds Fi 1983:26)
- Produktivitet i privat och offentlig tandvård (Ds Fi 1983:27)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 3. Budgetunderskott, portföljval och tillgångsmarknader. Modellsimuleringar av offentliga besparingar m.m. (Ds Fi 1983:29)
- Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg (Ds Fi 1983:30)
- Administrationskostnader för våra skatter (Ds Fi 1983:32)

1984

- Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster? (Ds Fi 1984:2)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 4. Budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Budgetunderskott, efterfrågan och inflation (Ds Fi 1984:3)
- Konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt – behov och tänkbara utformningar (Ds Fi 1984:7)
- Är subventioner effektiva? (Ds Fi 1984:8)

- Marginella expansionsstöd - ekonomiska och administrativa effekter (Ds Fi 1984:12)
- Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard (Ds Fi 1984:17)
- Parlamentet och statsutgifterna - hur finansmakten utövas i nio länder (Ds Fi 1984:18)
- Återkommande kostnads- och prestationsjämförelser - en metod att främja effektiviteten i offentlig tjänsteproduktion (Ds Fi 1984:19)

1985

- Statsskuldräntorna och ekonomin - effekter på inkomst- och förmögenhetsfördelningen samt på den samlade efterfrågan i samhället (Ds Fi 1985:2)
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom offentligt bedriven hälso- och sjukvård 1960-1980 (Ds Fi 1985:3)
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom den sociala sektorn 1970-1980 (Ds Fi 1985:4)
- Transfereringar mellan den förvärsarbetande och den äldre generationen (Ds Fi 1985:5)
- Frivilligorganisationer - alternativ till den offentliga sektorn? (Ds Fi 1985:6)
- Organisationer på gränsen mellan privat och offentlig sektor - förstudie (Ds Fi 1985:7)
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom vägsektorn (Ds Fi 1985:9)
- Skatter och arbetsutbud (Ds Fi 1985:10)
- Sociala avgifter - problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst (Ds Fi 1985:11)
- Egen regi eller entreprenad i kommunal verksamhet - möjligheter, problem och erfarenheter (Ds Fi 1985:12)

1986

- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom armén och flygvapnet (Ds Fi 1986:1)
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag - en hjälp att fatta beslut (Ds Fi 1986:2)
- Effektivare sjukvård genom bättre ekonomistyrning (Ds Fi 1986:3)
- Effekter av statsbidrag till kommuner (Ds Fi 1986:7)
- Byråkratiseringstendenser i Sverige (Ds Fi 1986:8)
- Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse (Ds Fi 1986:12)
- Offentliga tjänster - sökarljus mot produktivitet och användare (Ds Fi 1986:13)
- Kostnader och resultat i grundskolan - en jämförelse av kommuner (Ds Fi 1986:14)
- Regleringar och teknisk utveckling (Ds Fi 1986:15)
- Socialbidrag. Bidragmottagarna: antal och inkomster. Socialbidragen i bidragssystemet (Ds Fi 1986:16)
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom den offentligt finansierade utbildningssektorn 1960-1980 (Ds Fi 1986:17)
- Offentliga utgifter och sysselsättning (Ds Fi 1986:29)

1987

- Att leva på avgifter - vad innebär en övergång till avgiftsfinansiering? (Ds Fi 1987:2)
- Vägar ut ur jordbruksprisregleringen - några idéskisser (Ds Fi 1987:4)
- Kvalitet utvecklingen inom den kommunala äldreomsorgen 1970-1980 (Ds Fi 1987:6)
- Produktkostnader för offentliga tjänster - med tillämpningar på kulturområdet (Ds Fi 1987:10)
- Integrering av sjukvård och sjukförsäkring (Ds Fi 1987:11)

1988

- Kvalitetsutvecklingen inom den kommunala barnomsorgen (Ds 1988:1)
- Från patriark till part – spelregler och lönepolitik för staten som arbetsgivare (Ds 1988:4)
- Produktivitetsutvecklingen i kommunal barnomsorg 1981–1985 (Ds 1988:5)
- Prestationer och belöningar i offentlig förvaltning (Ds 1988:18)
- Subventioner i kritisk belysning (Ds 1988:28)
- Hur stor blev tvåprocentaren? Erfarenheter från en besparingsteknik (Ds 1988:34)
- Effektiv realkapitalanvändning i kommuner och landsting (Ds 1988:51)
- Alternativ i jordbrukspolitiken (Ds 1988:54)
- Kvalitet och kostnader i offentlig tjänsteproduktion (Ds 1988:60)
- Vad kan vi lära av grannen? Det svenska pensionssystemet i nordisk belysning (Ds 1988:68)

1989

- Hur man mäter sjukvård – exempel på kvalitets- och effektivitetsmätning (Ds 1989:4)
- Lönestrukturen och den "dubbla obalansen" – en empirisk studie av löneskillnader mellan privat och offentlig sektor (Ds 1989:8)
- Beställare-utförare – ett alternativ till entreprenad i kommuner (Ds 1989:10)
- Vad ska staten äga? De statliga företagen inför 90-talet (Ds 1989:23)
- Statsbidrag till kommuner: allt på en check eller lite av varje? En jämförelse mellan Norge och Sverige (Ds 1989:26)
- Produktivitetsmätning av folkbibliotekens utlåningsverksamhet (Ds 1989:42)
- Bostadsstödet – alternativ och konsekvenser (Ds 1989:47)
- Kommunal förmögenhetsförvaltning i förändring: citykommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö (Ds 1989:56)
- Hur ska vi få råd att bli gamla? (Ds 1989:59)
- Arbetsmarknadsförsäkringar (Ds 1989:68)

1990

- Bostadskarriären som förmögenhetsmaskin (Ds 1990:29)
- Skola? Förskola? Barnskola! (Ds 1990:31)
- Statens dolda kapital. Aktivt ägande: exemplet Vattenfall (Ds 1990:36)
- Sjukvårdskostnader i framtiden – vad betyder åldersfaktorn? (Ds 1990:39)
- Läkemedelsförmånen (Ds 1990:81)

1991

- Målstyrning och resultatuppföljning i offentlig förvaltning (Ds 1991:19)
- Metoder i forskning om produktivitet och effektivitet med tillämpningar på offentlig sektor (Ds 1991:20)
- Vad kostar det? Prislista för statliga tjänster (Ds 1991:26)
- Det framtida pensionssystemet – två alternativ (Ds 1991:27)
- Skogspolitik för ett nytt sekel (Ds 1993:31)
- Prestationsbaserad ersättning i hälso- och sjukvården – vad blir effekterna? (Ds 1991:49)
- Ostyriga projekt – att styra och avstyra stora kommunala satsningar (Ds 1991:50)
- Marginaleffekter och tröskleffekter – barnfamiljerna och barnomsorgen (Ds 1991:66)
- SJ, Televerket och Posten – bättre som bolag? (Ds 1991:77)

1992

- Skatteförmåner och särregler i inkomst- och mervärdesskatten (Ds 1992:6)
- Frihandeln ett hot mot miljöpolitiken – eller tvärtom? (Ds 1992:12)
- Växthuseffekten – slutsatser för jordbruks-, energi- och skattepolitiken (Ds 1992:15)
- Fattigdomsfällor (Ds 1992:25)
- Vad vill vi med socialförsäkringarna? (Ds 1992:26)
- Statliga bidrag – motiv, kostnader, effekter? (Ds 1992:46)
- Hur bra är vi? Den svenska arbetskraftens kompetens i internationell belysning (Ds 1992:83)
- Slutbudsmetoden – ett sätt att lösa tvister på arbetsmarknaden utan konflikt (Ds 1992:88)
- Kommunerna som företagsägare – aktiv koncernledning i kommunal regi (Ds 1992:111)
- Press och ekonomisk politik – tre fallstudier (Ds 1992:124)
- Statsskulden och budgetprocessen (Ds 1992:126)

1993

- Presstödet effekter – en utvärdering (Ds 1993:20)
- Hur välja rätt investeringar i transportinfrastrukturen? (Ds 1993:22)
- Lönar sig förebyggande åtgärder? Exempel från hälso- och sjukvården och trafiken (Ds 1993:37)
- Social Security in Sweden and Other European Countries – Three Essays (Ds 1993:51)
- Idrott åt alla? – Kartläggning och analys av idrottsstödet (Ds 1993:58)

1994

- Att rädda liv – Kostnader och effekter (Ds 1994:14)
- Varför kulturstöd? – Ekonomisk teori och svensk verklighet (Ds 1994:16)
- Kvalitets- och produktivitetsexvecklingen i sjukvården 1960–1992 (Ds 1994:22)
- Kvalitet och produktivitet – Teori och metod för kvalitetsjusterade produktivetsmått (Ds 1994:23)
- Den offentliga sektorns produktivitetsexveckling 1980–1992 (Ds 1994:24)
- Det offentliga stödet till partierna – Inriktning och omfattning (Ds 1994:31)
- Den svenska insolvensrätten – Några förslag till förbättringar inom konkurshanteringen m.m. (Ds 1994:37)
- Budgetunderskott och statsskuld – Hur farliga är de? (Ds 1994:38)
- Bensinskatteförändringars effekter (Ds 1994:55)
- Skolans kostnader, effektivitet och resultat – En branschstudie (Ds 1994:56)
- Den offentliga sektorns produktivitetsexveckling 1980–1992. Bilagor (Ds 1994:71)
- Valfrihet inom skolan – Konsekvenser för kostnader, resultat och segregation (Ds 1994:72)
- En Social Försäkring (Ds 1994:81)
- Fördelningseffekter av offentliga tjänster (Ds 1994:86)
- Nettokostnader för transfereringar i Sverige och några andra länder (Ds 1994:133)
- Skatter och socialförsäkringar över livscykeln – En simuleringsmodell (Ds 1994:135)
- En effektiv försvarspolitik? – Fredsvinst, beredskap och återtagning (Ds 1994:138)

1995

- Försvarets kostnader och produktivitet (Ds 1995:10)
- Företagsstödet – Vad kostar det egentligen? (Ds 1995:14)
- Hushållning med knappa naturresurser – Exemplet allemansrätten, fjällen och skotertrafik i naturen (Ds 1995:15)
- Vad blev det av de enskilda alternativen? En kartläggning av verksamheten inom skolan, vården och omsorgen (Ds 1995:25)
- Kostnader, produktivitet och måluppfyllelse för Sveriges Television AB (Ds 1995:31)
- Hushållning med knappa naturresurser – Exemplet sportfiske (Ds 1995:47)
- Invandring, sysselsättning och ekonomiska effekter (Ds 1995:68)
- Generationsräkenskaper (Ds 1995:70)
- Kapitalets rörlighet – Den svenska skatte- och utgiftsstrukturen i ett integrerat Europa (Ds 1995:74)

1996

- Hur effektivt är EU:s stöd till forskning och utveckling? – En principdiskussion (Ds 1996:8)
- Reglering som spel – Universiteten som förebild för offentliga sektorn? (Ds 1996:18)
- Nästa steg i telepolitiken (Ds 1996:29)
- Kan myndigheter utvärdera sig själva? (Ds 1996:36)
- Novemberrevolutionen – Om rationalitet och makt i beslutet att avreglera kreditmarknaden 1985 (Ds 1996:37)
- Samhällets stöd till barnfamiljerna i Europa (Ds 1996:49)
- Kommunerna och decentraliseringen – Tre fallstudier (Ds 1996:68)

1997

- Jordbruksstödet – efter Sveriges EU-inträde (Ds 1997:46)

I andra serier utgivna rapporter m.m.

I följande förteckning ingår dock inte de rapporter som publicerats som bilagor till långtidsutredningarna.

Tidigare publicerat

- Besparingar genom avregleringar (RRV, 1982, Dnr 1982:999)
- Vem skall betala jordbrukets rationalisering? (Statskontorets småskrifter 9, 1983)
- Inför omprövningen. Alternativ till dagens socialförsäkringar (Liber Förlag 1983)
- Statsförvaltningen behöver nya organisationsformer – förstudie (RRV, 1984, Dnr 1983:18)
- Kostnader för offentliga tjänster i Norden. KRON-projektet (Statskontoret 1983:18)
- Hur stor är den offentliga sektorn? Johan A. Lybeck (Liber Läromedel, 1984)
- Varför blev det dyrare? Kostnadsutvecklingen för statliga reformer (RRV, 1984, Dnr 1984:334)
- Erfarenheter av stora omorganisationer, styrning – genomförande (Statskontoret 1985:4)
- Erfarenheter av stora omorganisationer, tre fallstudier (Statskontoret 1985:5)
- Statlig tjänsteproduktion – produktivitetsutveckling 1960–80 (Statskontoret 1985:15)
- Långa handläggningstider i offentlig verksamhet (RRV 1985, Dnr 1984:695)

- Kvalitetssäkring – att mäta, värdera och utveckla sjukvårdens kvalitet (Spri-rapport 230, 1987)
- FoU – en resurs för utveckling av offentliga tjänster? En studie av lokalt utvecklingsarbete inom kriminalvård och barnomsorg (Statskontoret 1989:39)
- En "skattereform" för socialförsäkringar? Red. Klas Eklund (Publica, 1993)
- I fädrens spår... "Den svenska infrastrukturens historiska utveckling och framtida utmaningar" Arne Kaijser (Carlssons 1994)
- Social Security in Sweden – How to Reform the System
Engelsk sammanfattning av En Social Försäkring (Ds 1994:81)
- Riv skolan, börja lära! Reformrörelser i USA. Sven Wiberg (SNS Förlag 1995)
- The Mobility of Capital – The Swedish Tax and Expenditure Structure in an Integrated Europe
Engelsk översättning av Kapitalets rörlighet – Den svenska skatte- och utgiftsstrukturen i ett integrerat Europa (Ds 1995:74)

1996

- Productivity Trends in the Public Sector in Sweden
Engelsk översättning av Kvalitets- och produktivitetsutvecklingen i sjukvården 1960–1992 (Ds 1994:22) och Den offentliga sektorns produktivitetsutveckling 1980–1992 (Ds 1994:24)

Departementsserien 1997

Kronologisk förteckning

---

1. Propositionshandboken. SB.
  2. Nya register för tullens brottsbekämpande verksamhet. Fi.
  3. I entreprenörskapets tecken en studie av skolning i förnyelse. N.
  4. Strategi för Sveriges EG-arbete i frågor som gäller folkhälsa och hälso- och sjukvård. S.
  5. Vidareutbildning av poliser. Ju.
  6. Stöd i föräldraskapet. Kartläggning av föräldrautbildningen. S.
  7. Domstolsförfarandet. Förslag till förbättringar. Ju.
  8. Svartsprit och ungdomar. S.
  9. Praktiska euroförberedelser i Sverige. + Bilaga. Fi.
  10. Samverkan för utveckling. Om förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen. U.
  11. Ändringar i djurskyddslagen. Jo.
  12. Den digitala dialogen. Utveckling av Samhällsguiden. In.
  13. På väg mot det trafiksäkra samhället. K.
  14. Lag om kärnkraftens avveckling. N.
  15. Kommunala skatteinkomster. Stabila planeringsföresättningar. Fi.
  16. Tandvårdsförsäkring i omvandling. S.
  17. Principer för kommersiell provnings- och certifieringsverksamhet hos myndigheter. N.
  18. Konfliktförebyggande verksamhet – en studie. UD.
  19. Vissa avgasfrågor. M.
  20. Europol. JU.
  21. Genomförande av EG:s direktiv för TV-standarder. Ku.
  22. Remissyttrandet över betänkandet Sverige och EMU (SOU 1996:158). Fi.
  23. Skattekriminal. Ju.
  24. Vissa förändringar i TV-avgiftssystemet. Ku.
  25. Jurymedverkan och fallet Holm. En översyn och analys. Ju.
  26. Sveriges andra nationalrapport om klimatförändringar. M.
  27. EG-rätten och svensk idrott. In.
  28. Forskning för rättsväsendet. Ju.
  29. Fortsatt översyn av förvaltningsprocessen. En ny princip för prövning i förvaltningsdomstol m.m. Ju.
  30. Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter och om ägare till sådana skrifter. Ju.
  31. Hur täcker den statliga ersättningen kommunernas kostnader för flyktingar mottagna år 1992? In.
  32. Påföljder för unga lagöverträdare. Ju.
  33. Remissammanställning Åldersgränsutredningens betänkande Bevakad övergång – Åldersgränser för unga upp till 30 år (SOU 1996:111). In.
  34. Utjämning av kostnadskillnader för verksamhet enligt LSS: En fältstudie. S.
  35. Demokrati i en ny tid. Nio uppsatser om ett samhälle i förändring. In.
  36. Resultatstyrning av Föreningsbidrag. In.
  37. Ströängar. Jo.
  38. Sveriges anslutning till Schengensamarbetet. UD.
  39. Företagens avdragsrätt för pensionskostnader. Fi.
  40. Förstärkt tillsyn över börser. Fi.
  41. Sekretess för vissa uppgifter hos uppdragsmyndigheter. M.
  42. Utlänningar i en masflyktsituation – sociala rättigheter m.m. UD.
  43. Vissa analyser av en förtida avveckling av Bromma flygplats. K.
  44. Förslag till ändringar i foderlagen. Jo.
  45. Några frågor om brottskadeersättning. Ju.
  46. Jordbruksstödet – efter Sveriges EU-inträde. Fi.
  47. Introduktionsersättning – tre alternativ. In.
  48. Myndigheternas skrivregler (Fjärde utökade upplagan). SB
  49. Romer i Sverige – tillsammans i förändring. In.
  50. Riksbankens ställning. Fi.
  51. Internationella ekobrott. Ju.
  52. Kompensation för förlust av miljövärden. M.
  53. Fastighetsägares ansvar enligt arbetsmiljölagen. A.
  54. Förslag till program för åtgärder mot kommersiell sexuell exploatering av barn. S.
  55. Ändringar i atomansvarighetslagen. Ju.
  56. Jämställdhet för kunskap, insikt och kvalitet. U.
  57. En värdegrundad skola – idéer om samverkan och möjligheter. U.
  58. Statens ansvar på post- och betaltjänstområdet. K.
  59. Praktiska euroförberedelser i Sverige. Del 2. Fi.
  60. Vissa internationella frågor rörande sambors förmögenhetsförhållanden. Ju.
-

Departementsserien 1997

Kronologisk förteckning

---

61. Ändrade regler om begränsning av redares ansvar. Ju.
62. Folkhälsoarbetets utveckling i Sverige. S.
63. Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet. Ju.
64. Amsterdamfördraget. EU:s regeringskonferens 1996-1997 + Bilagor. UD.
65. Europarådets sociala stadga. Godkännande av en reviderad europeisk social stadga samt av ett tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan om ett kollektivt klagomålsförfarande. A.
66. Garantipension och samordningsfrågor, m.m. S.
67. Inkomstgrundad ålderspension - finansiella frågor, m.m. S.
68. Det svenska miljöarbetet i EU - uppföljning av 1995 års strategi. M.
69. Föräldraledighetsdirektivets genomförande i Sverige. A.
70. Kontroll av syntetiska droger m.m. S.
71. Egenföretagande och manna från himlen. Fi

Departementsserien 1997

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Propositionshandboken. [1]
Myndigheternas skrivregler
(Fjärde utökade upplagan). [48]

Justitiedepartementet

Vidareutbildning av poliser. [5]
Domstolsförbandet. Förslag till förbättringar. [7]
Europol. [20]
Skattekriminal. [23]
Jurymedverkan och fallet Holm.
En översyn och analys. [25]
Forskning för rättsväsendet. [28]
Fortsatt översyn av förvaltningsprocessen.
En ny princip för prövning i förvaltningsdomstol
m.m. [29]
Något om utgivningsbevis för periodiska skrifter
och om ägare till sådana skrifter. [30]
Påföljder för unga lagöverträdare. [32]
Några frågor om brottsskadeersättning. [45]
Internationella ekobrott. [51]
Ändringar i atomansvarighetslagen. [55]
Vissa internationella frågor rörande sambors
förmögenhetsförhållanden. [60]
Ändrade regler om begränsning av redares
ansvar. [61]
Skärpt krav på tillstånd för inkassoverksamhet. [63]

Utrikesdepartementet

Konfliktförebyggande verksamhet - en studie. [18]
Sveriges anslutning till Schengensamarbetet. [38]
Utlänningar i en masflyktsituation
- sociala rättigheter m.m. [42]
Amsterdamfördraget.
EU:s regeringskonferens 1996-1997 + Bilagor. [64]

Socialdepartementet

Strategi för Sveriges EG-arbete i frågor som gäller
folkhälsa och hälso- och sjukvård [4]
Stöd i föräldraskapet. Kartläggning av
föräldrautbildningen. [6]
Svartsprit och ungdomar. [8]
Tandvårdsförsäkring i omvandling. [16]
Utjämning av kostnadsskillnader för verksamhet
enligt LSS: En fältstudie. [34]
Förslag till program för åtgärder mot
kommersiell sexuell exploatering av barn. [54]
Folkhälsoarbetets utveckling i Sverige. [62]

Garantipension och samordningsfrågor, m.m. [66]
Inkomstgrundad ålderspension - finansiella
frågor, m.m. [67]
Kontroll av syntetiska droger m.m. [70]

Kommunikationsdepartementet

På väg mot det trafiksäkra samhället. [13]
Vissa analyser av en förtida avveckling av
Bromma flygplats. [43]
Statens ansvar på post- och betaltjänstområdet. [58]

Finansdepartementet

Nya register för tullens brottsbekämpande
verksamhet. [2]
Praktiska euroförberedelser i Sverige.
+ Bilaga. [9]
Kommunala skatteinkomster.
Stabila planeringsförutsättningar. [15]
Remissyttranden över betänkandet
Sverige och EMU (SOU 1996:158). [22]
Företagens avdragsrätt för pensionskostnader. [39]
Förstärkt tillsyn över börser. [40]
Jordbruksstödet - efter Sveriges EU-inträde. [46]
Riksbankens ställning. [50]
Praktiska euroförberedelser i Sverige.
Del 2. [59]
Egenföretagande och manna från himlen. [71]

Utbildningsdepartementet

Samverkan för utveckling. Om förskolan, skolan
och skolbarnsomsorgen. [10]
Jämställdhet för kunskap, insikt och kvalitet. [56]
En värdegrundad skola
- idéer om samverkan och möjligheter. [57]

Jordbruksdepartementet

Ändringar i djurskyddslagen. [11]
Ströängar. [37]
Förslag till ändringar i foderlagen. [44]

Arbetsmarknadsdepartementet

Fastighetsägares ansvar enligt arbetsmiljölagen. [21]
Europarådets sociala stadga. Godkännande av
en reviderad europeisk social stadga samt av ett
tilläggsprotokoll till den europeiska sociala
stadgan om ett kollektivt klagomålsförfarande. [65]
Föräldraledighetsdirektivets genomförande i
Sverige. [69]

Departementsserien 1997

Systematisk förteckning

Kulturdepartementet

Genomförande av EG:s direktiv för

TV-standarder. [21]

Vissa förändringar i TV-avgiftssystemet [24]

Närings- och handelsdepartementet

I entreprenörskapets tecken

en studie av skolning i förnyelse. [3]

Lag om kärnkraftens avveckling. [14]

Principer för kommersiell provnings- och certifieringsverksamhet hos myndigheter. [17]

Inrikesdepartementet

Den digitala dialogen. Utveckling av

Samhällsguiden. [12]

EG-rätten och svensk idrott. [27]

Hur täcker den statliga ersättningen

kommunernas kostnader för flyktingar mottagna år 1992? [31]

Remissanmästallning

Åldersgränsutredningens betänkande Bevakad

övergång - Åldersgränser för unga upp till 30 år (SOU 1996:111). [33]

Demokrati i en ny tid. Nio uppsatser om ett

samhälle i förändring. [35]

Resultatstyrning av Föreningsbidrag. [36]

Introduktionsersättning - tre alternativ. [47]

Romer i Sverige - tillsammans i förändring. [49]

Miljödepartementet

Vissa avgasfrågor. [19]

Sveriges andra nationalrapport om

klimatförändringar. [26]

Sekretess för vissa uppgifter hos uppdragsmyndigheter. [41]

Kompensation för förlust av miljövärden. [52]

Det svenska miljöarbetet i EU - uppföljning av 1995 års strategi. [68]

FRITZES
OFFENTLIGA
PUBLIKATIONER

POSTADRESS 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-690 91 91 TELEFON 08-690 91 90
E-POST fritzes.order@liber.se
INTERNET www.fritzes.se
ISBN 91-38-20749-4
ISSN 0284-6012